

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

LVI. ÉVFOLYAM
11. SZÁM

BUDAPEST, 1943
NOVEMBER

Az ifjú tanító helyzeti és hivatáslélektani vizsgálata.

— Első közlemény. —

I. Bevezető.

A nevelő és tanító személyével való beható foglalkozás aránylag új a neveléstudományban. A múltban inkább a módszer és az oktatás kérdései érdekelték a nevelőket, majd lassú kutatási folyamat eredményeképpen fordult tekintetük a nevelés tárgya, a gyermek felé. A pedagógiával hivatásszerűen foglalkozók végül is belátták, hogy tudományuk művelése közben sok mindenről szó esik, csupán arról beszélnek legkevesebbet, aki a nevelő-oktatói tevékenység forrása: *magáról a tanítóról*. Nem érdektelen, ha napjaink vizsgálódása mindinkább a nevelő alakja felé fordul és a kutatás a tanító portréját tudományos rendszerezésben is megfesti. A jelenkor pedagógusa jól tudja, hogy a módszer és a növendék ismerete még nem jelent teljes sikert, ha a tanítónak nincsenek olyan hivatásbeli személyi képességei, amelyek őt igazi nevelői személyiséggé avatják. Rohanó korszakunkban az elgépiesedés és hivatalnokká válás veszélye különösen fennáll a nevelőre nézve is, ezért fontosnak tartjuk a tanító helyzetével, személyi tulajdonságaival és hivatástudatával való foglalkozást. Minden pálya megválasztásához több-kevesebb hivatásérzés felébredése szükséges. Különösen áll ez a tétel a nevelői pályára való lépésre. A hivatás elvégzéséhez nemcsak tárgyi érdeklődés és személyi képességek szükségesek, hanem olyan különleges alaplelkületi beállítódás és érzület is kell, amely az egyén egész lényét betölti. Hiszen a hivatás nemcsak megélhetést biztosít, hanem az egész életet jelenti a maga teljességével az egyén számára.

E kis tanulmányunk nem a kialakult nevelőszemélyiség alakjával foglalkozik. Jelenkorunkból számos értekezést és cikket olvashatunk a nevelői személyiség kérdéséről. *Vizsgálódásunk tárgyát az életbe lépő ifjú nevelő helyzeti és hivatáslélektani rajza alkotja*. E kép megrajzolásakor teljességre számot nem tarthattunk, csupán adatokat igyekeztünk szolgáltatni a fiatal, kezdő tanító külső helyzetének és hivatástudata kialakulásának egy esetleg későbbi, szélesebb körű vizsgálatához. Amikor a közokt. miniszter 33.200/1942. sz. rendeletében a tanítói létszám utánpótlása és emelése érdekében megengedte az V. éves tanítónövendékek tanítói gyakorlatra való bocsátását, örömmel határoztuk el magunkat arra, hogy az ifjú tanítókkal

ilyen irányú vizsgálatot folytassunk és annak adatait, tanulságait közrebocsássuk. Annál is inkább indítást éreztünk ennek elvégzésére, mert olyan eset ritkán adódik egy pedagógus gyakorlatában, hogy az általa négy éven át oktatott és nevelt tanítónemzedék még a tanulmányai befejezése előtt, nevelői személyiségének módszeres kibontakoztatása pillanataiban az előtte oly sokszor hangoztatott „életbe” kilép, ott magára hagyatva végig éli a kezdő tanító minden élményét, a gyakorlatának elvégzése után pedig félév múlva visszatér a tanítóképző-intézetbe, s ekkor őszinte, spontán megnyilatkozással tanítói tapasztalatairól és élményeiről a pedagógus tanárnak beszámol.

A kiskunfélegyházi áll. tanítóképzőintézet 23 V. éves növendéke 1943. február 1-én indult el szorongó szívvel tanárainak bátorító szavaival és jótanácsaival kísérve az első tanítói gyakorlatra, az ország legkülönbözőbb vidékein lévő, falusi vagy tanyai iskolákba. Kihelyezésükről július 2-án tértek vissza intézetükbe, a VKM. által elrendelt szeptemberi képesítő vizsgára előkészítő tanfolyamra. A fél-egyházi 23 tanítójelölt mellé még a jászberényi áll. tanítóképző-int. 37 jelöltje is csatlakozott, a felsőbb rendeletnek megfelelően. Így összesen 60 ifjú tanító tapasztalatairól, élményeiről szerezhettünk érdekes és talán értékes anyagot. A vizsgálat elvégzéséhez a lehetséges eszközöket megragadtuk. A találkozás első pillanatai után az előszóban való beszámolás eredményeiről lemondottunk, bár a vizsgálatnak ezt a módját is megejtettük. Felhasználtuk a növendékeknek a gyakorlat folyamán hozzánk intézett *leveleit*, valamint a neveléstudományból írt *tanítóképesítő-vizsgálati írásbeli dolgozatuk* gondolatait is. A tétel címe ez volt: *Milyen nevelői tapasztalatokat szereztem jövő életemre féléves tanítói gyakorlatom alatt?* De vizsgálatunkban legfőképpen és nagyrészen a Stanley Hull amerikai pszichológus által kipróbált *kérdőíves módszer* vettük alapul. Azt véljük ugyanis, hogy az írásos megnyilatkozásnak marandandóbb értéke és felelősségteljesebb súlya van, mint a röpke előszónak, amely sokszor eléggé meggondolatlan fogalmazásban hangzik el. Ennek az ankét-módszernek lényege az, hogy a személyeket előre gondosan megszerkesztett kérdések elé állítjuk s ők ezekre írásban azonnal feleletet adnak. A vizsgáló a válaszok kiértékelése alapján alkotja meg véleményét. E módszer hátránya az lehet, hogy a kérdést, vagy választ félremagyarázhatják, vagy a felelet nem minden esetben pontos. A lélekbe való behatolás azonban bonyolult és nem könnyű feladat, legbelsőbb rejtekeibe még gondos előkészülettel is nehéz bejutni. E ténnyel számolva, a módszer előnyeit is felismertük, amely a gyorsaságban és egyszerűségben rejlik, valamint abban a szerencsés körülményben, hogy az írásos válaszok behatóbb elemzésnek vethetők alá. A kérdéseket úgy fogalmaztuk meg, hogy legtöbbjük az ifjú tanító hivatásbeli helyzetének megismerésére vonatkozik, de módot kerestünk a vizsgált személyek lelkiállapotának, tanítói hivatástudatának feltárására is.

A *kérdés-sorozat a következő*: 1. Hol, milyen helyen és isko-

lában működött? 2. Milyen volt a lakása és ellátása? 3. Iskolája külső és belső rendje milyen volt? 4. Hány osztályban hány tanulóval foglalkozott? 5. Kartársaival, vezetőivel milyen kapcsolatban állt? 6. Milyen viszonyban volt a szülőkkel, a falú népével? 7. A nevelés terén mit tudott elérni? 8. A tanítás terén milyen teljesítményt végzett? 9. Az igazgatás (adminisztráció) terén minő tapasztalatokat szerzett? 10. Mi hasznát vette a tanítóképző-intézetben szerzett pedagógiai tudásának, vagy nevelői képességének? 11. A tanítóhiány milyen hatással volt iskolájára? 12. A tanítói gyakorlat megváltoztatta-e nevelői felfogását, tanítói hivatástudatát? Milyennek értékeli a tanítói pályát?

Az anyagot a kérdések egymásutánjában dolgoztuk fel és azok szerint a hatáskomplexumok szerint ismertetjük, amelyekkel az ifjú tanító az életbe kilépése után szembetalálja magát. Első helyen a *környezet* hatásával foglalkozunk s azt vizsgáljuk, hogy az *új hely*, az *otthon* s az *iskola* milyen benyomásokat kelt a fiatal tanítóban. Majd az ifjú nevelőnek a *közösségbe* való beleilleszkedését vizsgáljuk és azt kutatjuk, hogy milyen kapcsolatban áll a *vezetőivel* és milyen viszonyt alakít ki a *szülőtársadalommal*, a *falú népével*. Ezután a tanítói munka élményeit, mégpedig a *neveléssel*, *tanítással* és *igazgatással* (adminisztrációval) kapcsolatos eredményeket, tapasztalatokat és problémákat ismertetjük. Majd a *tanítóképzőben nyert tudás* jelentőségével foglalkozunk és azt kutatjuk, hogy az ifjú tanító milyen mértékben vette hasznát tanulmányai folyamán szerzett pedagógiai ismereteinek és nevelői képességeinek? Ennek ismertetése után kerül sor a *tanítói hivatástudat* vizsgálatára s itt azokat a motívumokat keressük, amelyek az ifjú nevelő felfogását a tanítói pálya értékelése iránt meghatározzák. Ha a kísérleti személyek kevés létszáma miatt vizsgálatunk teljes értékűnek távolról sem tekinthető, mégis úgy érezzük, szerény adatokat szolgáltatunk a kezdő, fiatal nevelő helyzetének és hivatásérzésének megismeréséhez. Felfogásunk szerint vizsgálatunkkal az ifjú tanító igazságosabb és méltányosabb megértéséhez szükséges legfontosabb mozzanatokat érintettük.

II. A környezet és az ifjú tanító.

Vizsgálatunk e pontjában az a cél vezetett bennünket, hogy megismerjük, milyen helyzetbe és körülmények közé jut egy életbe kilépő fiatal tanító s az első benyomások milyen hatást gyakorolnak reá. Sokszor az első hónapok eseményei olyan maradandó élményeket zúdítanak a kezdő nevelőre, hogy ezek az emlékek a hivatásérzésének további kialakulására döntő hatással lehetnek. Az első kérdésünk is erre vonatkozik: *Hol, milyen helyen és iskolában működött?* A válaszok statisztikai képe a következő:*

* A statisztikai számokat a kevés létszám miatt és a könnyebb áttekintés kedvéért nem tizedestörtben fejeztük ki, hanem egész számokra kerekítettük ki.

a) Alföldön működött	27%
Dunántúlon működött	57%
Erdélyben működött	16%
Összesen:	100%
b) Városi iskolákban működött	3%
Falusi iskolákban működött	70%
Tanyai iskolákban működött	27%
Összesen:	100%
c) Magyar tannyelvű iskolákban működött	
Német tannyelvű iskolákban működött	8%
Román tannyelvű iskolákban működött	4%
Vegyes tannyelvű iskolákban működött	1%
Összesen:	100%

A továbbiakban a környezet tényezőinek hatásaival, az új hely, az otthon és az iskola benyomásaival részletesebben foglalkozunk.

1. Az új hely hatása. A vidék s a benne élő emberek alakító ereje nem csekély hatással van az életbe kilépő fiatal nevelőre. Az ifjú tanítók a Felvidék kivételével az ország valamennyi tájegységén működtek. A két alföldi tanítóképző-intézet növendékeinek 73 %-a új és részben ismeretlen lelkiségű vidékeken: a Dunántúl lankás fekvésű helyeiségeiben (különösen sokan Zala megyében) és Erdély hegyektől körülvett, kis falvaiban és településein fejtette ki tevékenységét. A vidék hatása az új állomáshelyre való érkezésekor azonnal érezhető. Különösen a tanyán működő fiatal tanító találja fel nehezen magát az új, megváltozott körülményekben. A leegyszerűsített, primitív környezet, a színes, változatos diákélet után nyomasztólag hat lelkére. Kint a pusztaságban vagy a néhány száz lakosú, kis elszigetelt falucskában egészen új életrendet kell magának berendeznie, egy robinsoni életforma sorsát kell felvennie. „Nehéz volt az egyedüllét elviselése. Szórakozásom az volt — tudjuk meg az egyiktől — hogy munkám végeztével két tenyerembe hajtottam fejemet s a hosszú homályos délutánokon az ablakon keresztül kibámultam s elgondolkoztam besötétedésig.” A falu, vagy tanya magánya alkalmas az ifjú nevelő önmaga keresésére, a befelé fordulásra, sorsának megvizsgálására. Megszokás tekintetében nehezebb helyzete van az elszigetelt, nemzetiségi vidéken működő ifjú tanítónak. A színmagyar fiatalember az idegen nyelvet nem érti, nem tud tájékozódni a bizonytalanság útvesztőjében. Az ilyen így ír: „Falum Erdély innenső szélén, ősztől tavaszig sártenger közepén fekszik. Nehezen tudtam megszokni. A tanítás után nyomasztó egyedüllét nehezedett rám, nem volt sokszor hetekig kivel szót váltanom. Az engem meglátogató szíves román parasztok szavait csak mosolyommal és bólogatással tudtam viszonzni.” — A fiatal tanító a legtöbb helyen magányos és társtalan, az új hely megszokása nem könnyű számára. Beszámolója erről tanúskodik: „Az intézet falai között nem ismertem még annyira az élet valóságát, hogy rögtön biztosan tudtam volna haladni utamon. Sok csalódáson mentem keresz-

tül és sok álmatlan éjszakám volt, mire elértem azt, hogy környezetem megismertem és megállhattam ott egyedül".

Az ifjú lelke azonban rugalmas és alkalmazkodni tudó. A gyakorlat után elég sokan így és ehhez hasonlóan nyilatkoznak: „Megszoktam helyemet és szinte nehezen hagytam el ezt a kis falucskát, melyben fél évig éltem.” — Az ifjú tanító a vidéket a benne élő emberekkel lassan megszokja, sőt meg is kedveli, és némelyik oly nehéz szívvel válik meg tőle, mintha szülőföldjétől kellene elszakadnia. „Örültem, — írja az egyik — hogy gyakorlaton voltam, mert nemcsak taníthattam, hanem új vidéket, ismeretlen embereket láthattam s magát az életet is megismerhettem.” Bizonyos, hogy az első gyakorlat az ifjú nevelő számára nemcsak pedagógiai téren gyapodást, hanem ember-, élet- és tájismereti iskolát is jelent. Általában a beszámolókból az tűnik ki, hogy az ifjú tanítók az idő múlásával az új helyzethez és körülményekhez zökkenőkkel és nehézségekkel, többé-kevésbé hozzáalkalmazkodtak.

2. Az otthon megteremtése. Az elsők között mély benyomást kelt az ifjú tanítóban a közelebbi környezete: az otthona. A szűkebb miliő megalkotása az ifjú tanító első feladatai közé tartozik, ahol él, lakik és ellátást nyer. Második kérdésünk erre vonatkozik: *Milyen volt a lakása és ellátása?* — A statisztikai kép ezt mutatja:

Megfelelő, jó környezetben lakott	40%
Tűrhető, elég jó környezetben lakott	28%
Nem megfelelő, rossz környezetben lakott	32%
összesen:	100%

a) Legnehezebb a fiatalember számára a lakás és élelem megszerzése, hiszen diákkorában megszokta, hogy minden kényelméről mások gondoskodtak, a nélkül, hogy neki utána kellett volna járnia a dolgoknak. Megnyugtató, hogy az iskolafenntartók — különösen a legutóbbi időkben — a tanítói lakásokról való gondoskodás terén milyen áldozatkészséget mutatnak fel. Mégis, az ifjú tanítóknak több mint 30%-a szól hozzánk, milyen hatást gyakorol az intelligens ember lelkére a nem megfelelő, primitív környezet. „Emlékszem, mily öröm volt nekem, amikor egy kimeszelt, kitisztított szobára azt mondhattam, hogy ez az enyém. Nagy gondot okozott az értelmezés és a szoba bebútorzásának kérdése. Miután mást nem tudtam tenni, élelmet szüleimtől kértem, bútort pedig magam készítettem csomagoló-ládákból. Így ez a kérdés is megoldódott.” — Találón fejezi ki magát az a jelölt, aki „valahányszor belépett cellájába, mindannyiszor borús gondolatok lepték el és akaró-képessége szinte megszűnt”. Az egyik elmondja, hogy első lakásában hatan aludtak, a másodikban egyedül volt ugyan, de egy ágyon kívül semmi sem volt a szobában. A második ifjú tanító lakásába az eső beesett a tetőgerendákon. A harmadik földes, nedves szobában aludt. Volt, akinek semmi sem volt szobájában, hanem a nép maga adta össze neki a szegényes bútorokat. A negyedik lakásának falait a kidőlés veszedelme fenyegette. Az ötödiknek a lakása egy román ház kamrájából

alakult, mely egyetlen kis ablakával penészes és egészségtelen volt. A hatodiknak a szobája ugyanazon épületben volt az istállóval.

Hogy a civilizáció eszközeinek hiánya milyen hatással van a városi kényelemhez szokott emberre, ezt csak olyan tudja megérteni, aki maga is élt primitív környezetben.

b) Megnyugtató választ az ifjú tanítóknak közel 70%-a ad, akik intelligens, szellemi életet élő embernek megfelelő környezetben éltek. Az ilyen helyzetben lévő ezt írja: „Új, modernül felépített, remek tanítói házban laktam, ahol a szobámban egy asztal, szekrény, ágy, három szék, sőt még könyvszekrény is volt.” — Derűs kép, ahol az ilyen környezetben élő fiatal tanító él: „Úgy megszerettem szép tükörablakos tágas lakásom, hogy szinte sajnáltam ott hagyni,” — írja az egyik. Az ifjú tanító megalkuszik a nehézségekkel, nem lép fel magas igényekkel a környezetével szemben. Van, aki az iskola épületében csapja fel tanyáját, némelyik az iskola szertárában (vagy a tanteremben) alszik, a másik pedig a tantestületi szobát rendezi be magának. A lakás megteremtése után, éppen olyan nehéz feladat az élelem megszerzése is. A legtöbben földmíves és iparos családoknál keresnek ellátást, sőt olyan is akad, aki úgynevezett „sorkosztón” él, azaz minden nap más-más családnál étkezik. Tagadhatatlan, hogy az élet megedzi az azelőtt másokra támaszkodó ifjú tanítót, és önállóságra, s az élet nehézségeivel szemben ellenállásra szoktatja őt. Otthonában találkozik az első nehézségekkel, melyekkel egymagának kell megbirkóznia.

3. Az első iskolai benyomások. A milő harmadik színere, amelyben az ifjú tanító él, legszűkebb környezete: az *iskolája*. Vajjon milyen benyomást gyakorol reá az iskola külseje, melynek küszöbét szorongó lélekkel átlépi, és milyennek találja belsejét, amikor megpillantja az első alkalommal? Milyennek véli azt a birodalmat, amiről intézetében oly sok esett öt éven keresztül, s amit a saját izlésével rendezhet be és csinosíthat ezután? A harmadik kérdésünk ezt kutatja: *Iskolája külső és belső rendje milyen volt?* A válaszok statisztikai képe szerint:

Modern felszerelésű iskolában működött	27%
Régi, de megfelelő iskolában működött	28%
Elavult, nem megfelelő iskolában működött	45%
Összesen:	100%

a) Az élet iskolája bizony nem olyan, mint a tanítóképző-intézeti gyakorló iskola. Csalódásban az ifjú tanítóknak az a 45%-a részesül, akik nem megfelelő iskolai környezetbe kerülnek és hiányos felszerelésű tanteremben kezdik meg pályafutásukat. Az ilyenek közül egyik így számol be: „Az iskola elhanyagoltságot mutatott. A sarokban, képeken pókháló. Ilyen teremben tanulni, rendre nevelni nem lehet. Az iskola kitakarítása után kitettem a lobogót a tetőre annak jeléül, hogy van tanító, jöhetnek a gyerekek. Másnap a gyermekeket már tiszta teremben fogadhattam. Félénken néztek körül, de szemükből látszott, hogy jól érzik magukat a tiszta teremben.

A falra képeket akasztottam, az ablakokba virág került. Az eredmény még engemet is meglepett. Pár nap múlva már friss virágok fogadtak. A gyermekek arcán látszott, hogy örülnek meglepődésesen. Mennyi lelki finomság van ezekben az egyszerű falusi gyermekekben..." — A sok közül egyik ezt írja: „Nem így képzeltem el leendő iskolámat. Külseje elhanyagolt volt, de a tanterem sem különb. A padlót már hat éve nem olajozták, a falak sem tiszták. Szemléltető eszközök nem voltak.” — A másik iskolájában csak egyetlenegy üveg van az összes ablakpárkányokon. Vakolat másfél méter magasan nincs, sem kívül, sem belül. A zárak az ajtókról hiányoznak. A harmadiknak iskolája omladozott: „WC. nem volt egyáltalán. A víz ihatatlan. Szemléltető eszközöm mindössze egy deciméter volt. Az egész iskola egy sötét hely.” — A negyedik ezt írja: „Mikor beköltöztem az iskolába, hiányos, rideg tanítói lakás fogadott, melynek végében állt a tanterem négy fala. Hangsúlyozom, a „négy fala” és húsz rossz pad, más semmi.” — Az ötödik: „A tanteremben laktam. Vándor-iskola, mely három éve még istálló volt. Mérete négyszer négy méter. De ennek a területnek egynegyed részét egy kemence foglalta el. Földes, alacsony, sötét helyiség. Padok nem voltak, csak lócák, melyeket a korcsmából szereztem be. A télen szalmával fűtöttem. Szemléltető eszköz egy térképen és táblán kívül semmi sem volt”. — A hatodik: „Szegényes berendezésű iskolám egyik része egy méterrel a föld alatt volt”. — A hetedik sokat szenvedett a hidegtől, mert iskolája fölöslegesen nagy volt, és nem lehetett kifüteni rendesen. — A nyolcadiknak iskolája elég jó állapotban van, csak „a környékén az udvarban betemetetlen kút, összehányt téglarakások veszélyeztetik a gyermekek testi épségét”. — A kilencedik: „Az iskolám újjáépítésre szorul és a környéke fásításra, mert az állandó szél a földből való falakba réseket fűjt.” — A tizedik: „Sokszor fáztam. Az iskola omladozóban lévén, kénytelen voltam a tanítói lakást berendezni tanteremnek. De ez nagyon kicsiny volt. A táblát egy ajtóra szögeztük fel. A felszerelés nagyon gyenge.”

E válaszokból kiviláglik a kultúra névtelen harcosának küzdelme a nehézségekkel, melyek a műveltség továbbadása közben reá leselkednek. Az élet iskolája bizony még sem közelíti a legtöbb helyen a zsúfolt gazdagságú gyakorló-iskolai berendezést. Különösen a vízszatért területeken működött ifjú tanítók számolnak be az iskolák elhanyagolt állapotáról. A több mint húsz éves idegen uralom a legkevesebbet törődött a kultúrával. Így nem csoda, ha az iskolák korcsmákból, raktárhelyiségekből alakulnak, vagy a legjobb esetben családi házban, vagy szállodai teremben nyernek ideiglenes elhelyezést. Természetesen szemléltető eszközök beszerzése ilyen esetben másodrendű feladat, ahol az iskola épületének helyreállítása a legfőbb gond. Ahol az épület még jó, ott is a felszerelés hiányos. A táblán kívül sokszor más nincsen, „legfeljebb egy térkép, de az is 1900-ból való”. Az ifjú tanító az élet valódi iskoláját ismeri meg s ennek újra felemelése és felvirágoztatása az ő feladatát jelenti.

b) A fiatal nevelők 55%-a azonban teljesen modern, vagy meg-

felelő iskolákban működött, amelyekben az összes felszerelés megtalálható. E csoport kihelyezése nem jelent zökkenőt, vagy nehezebb átmenetet a mintaiskolából az életbe. Munkáját olyan környezetben folytatja, amelyben eddig is élt, amelyet tanulmányai alatt látott, megszokott és elképzelt magának.

c) Az iskolai környezetet nemcsak az élettelen tárgyak alkotják, hanem maga a nevelés „tárgya”, a gyermek is befolyásolja. Másodszorban a tanulók határozzák meg a miliót az iskolában. A negyedik kérdésünk erre vonatkozik: *Hány osztályban hány tanulóval foglalkozott?* A statisztikai kép a következő:

a) 30—50 tanulót tanított	30%
50—80 tanulót tanított	42%
80—100 tanulót tanított	17%
100—150 tanulót tanított	11%
Összesen:	100%
b) 4 osztályt tanított	3%
6 osztályt tanított	32%
8 osztályt tanított	65%
Összesen:	100%

Az ideális tanítási állapot a 30 tanulóval való foglalkozás. bár a neveléslélektan eredményei szerint még ez is soknak mondható. Az ifjú tanító szinte megijed a sok gyermektől, amikor tantermébe legelőször benyit: „Mikor először beléptem az iskolába és megláttam a 116 gyermeket, azt hittem pillanatnyilag, hogy itt nem tudok semmi eredményt elérni. De hozzáfogtam és bizony sokszor éjszakákon át is égett a szobámban a lámpa, mikor a vázlataimat irtam és készültem másnapra.” — A gyakorlóiskolában általában 2—3 tagozat van, s a gyakorlati tanítások alkalmával csupán egy (legfeljebb kettő és ritkán négy) osztállyal foglalkozik a jelölt. Mint-hogy rendszerint 2 csoportban folyik a kiképzés, ezért a növendék fél osztályban (vagy tagozatban) tanít. Ez pedig kb. 6—12 (legfeljebb 20) elemiiskolás tanulónak felel meg. Az életbe kilépő ifjú tanító elé tornyosuló nehézségek közül egyike a leggyakoribbaknak a tanulók sokasága. Ebbe a szokatlan milióbe belehelyezkedni és vele megküzdeni a néhány tanulóhoz szokott fiatal nevelőnek nem könnyű feladat. Az ifjú tanítók 70%-a 50—150 gyermek együttes nevelésével és tanításával birkózott meg egyetlen tanteremben, és majdnem 100%-a egytanítós, osztatlan iskolának 6—8 osztályában vállalta magára a kezdő tanító tapasztalatlanságából eredő nehézségeit.

d) Összefoglalva a környezet általános hatását az ifjú tanítóra, megállapíthatjuk, hogy az új milió a fiatal nevelőt meglepi és bizonyos csalódással tölti el, az élet realitásainak szemlélésekor. Az az ideális kép, amit az ifjúkor romantikus fantáziája kialakított benne, lassan szétfoszlik és a valósághoz hozzásimulni igyekszik. Az ifjú alkalmazkodóképességével lassan belehelyezkedik a kényszerítő körülményekbe és környezetéhez a lehetséges feltételeknek megfelelően hozzáalakulni törekszik.

III. A közösség és az ifjú tanító.

A fiatal nevelő mint magányos, saját erejére hagyott lény érkezik meg környezetébe. A tájékozódása tapogatózó jellegű, benne a bizonytalanság érzése lappang s a félelem az ismeretlen akadályok iránt. Érdeklődése elsősorban a holt környezete felé, a helyből és tárgyakból álló miliő felé irányult, s ennek látása bizonytalanná tette őt. Szüksége van neki élő környezetre, amelyben erősebbnek érezheti magát, amelyre biztosan támaszkodhatnak problémái megoldásában. Az objektumokból álló környezet megismerése után a szociális lény a közösség után vágyakozik. Az ifjú tanító fejlődésében és tapasztalatgyűjtésében az emberi környezet igen fontos szerepet játszik. Ezért figyelmet kell fordítanunk arra a hatásra, melyet a közösség tagjai gyakorolnak reá. A fiatal nevelő elsősorban azokhoz fordult segítségért, vagy azoktól vár támogatást, akikkel közvetlen érintkezésben áll. Ezek: *a kartársak, az igazgató, a lelkész, a jegyző, a körzeti iskolafelügyelő és a tanfelügyelő*. E tényezőkkel a kapcsolatait kiépíteni igyekszik, mert ezekkel áll legszorosabb, állandó érintkezésben. Nem közömbös azonban a viszony a *szülőtársadalommal, a falu népével* sem. Igazgató kérdés marad számára az is, vajjon hogyan fogadják őt, mint „az új tanítót”, a falu új szellemi vezetőjét, és milyen viszony fog kialakulni közöttük. A továbbiakban a közösségnek e két csoportjával: a hivatali tényezőkkel és a falu népével foglalkozunk.

1. *Kapcsolatok a vezetőkkel, kartársakkal.* Az először működő fiatal tanító olyan, mint a járni tanuló gyermek, akinek állandó támogatásra van szüksége, hogy el ne essék a földön. Tanulmányai folyamán megszokta, hogy minden cselekvését és ténykedését vezetői ellenőrzése mellett, vagy legalább is utasításai, tanácsai szerint végezte. Most, amikor egyszerre belekerül hivatásának kellős közepébe, egészen természetesnek találja, hogy mások segítségére siessenek. Mindenholnán támogatást vár, és a saját hivatali és a falusi vezetőkkel, kartársaival a kapcsolatokat megteremteni igyekszik. Az ötödik kérdésünk azt vizsgálja: *Kartársaival, vezetőivel milyen kapcsolatban áll?* A válaszok statisztikája ez:

Kartársaitól, vezetőitől támogatásban részesült	35%
Kartársaitól, vezetőitől közömbös magatartásban részesült	25%
Kartársaitól, vezetőitől támogatásban nem részesült	40%
Összesen:	100%

a) Az élet iskolájában a vezetők az ifjú nevelőt már nem „nevelendőnek és vezetendőnek” tekintik, mint amilyen helyzete a tanítóképzőben volt. Úgy kezelik őt, mintha már régi gyakorlattal rendelkezne és semmi támogatásra nem lenne szüksége. Az egyik jelölt így ír: „A plébánosom rendes ember volt. Szeretettel támogatott egyes dolgokban. A tanügyhöz általában nem igen értett. Más támogatóm nem volt. A körzeti iskolafelügyelő nem úgy bánt velem, mint az életbe fiatalon kikerült tanítójelölttel, hanem mint egy 10 éves tanítói multra visszatekintő tapasztalt tanítóval.” — A másik ha-

sonlóképen ír: „Az igazgatóm szigorú, tartózkodó gépember volt. Nem igen értett meg. Azt hitte, hogy én mindent tudok, úgy beszélt velem, mintha már öreg tanító lennék, így is várta a munkát tőlem.”

Ha a vezetők segítségére sietnek is a kezdő tanítónak, csakhamar magára hagyják őt problémáiban:* „A tanfelügyelőségtől kaptam különféle jótanácsokat az első napokban. De több semmit.” — „A tanfelügyelőségen csak akkor kaptam egy kis előképzést, amikor fogadalomtételen voltam.” — „Sajnos engem nem igen látogatott meg a plébános úr, sem az igazgatóm. Az igazgató úr egyszer volt kint, mindössze 5 percig.” — „A körzeti iskolafelügyelőm támogatott olyan téren, hogy útbaigazításokat adott az első hetekben, később azután egyedül maradtam.”

Sokszor a kapcsolatok hiánya abban rejlik, hogy az ifjú tanító iskolája távol van a vezetők székhelyétől s nehezen közelíthető meg: „Támogatást nem kaptam 35 km-ről, sőt ugyanazt követelték tőlem, mint elődömtől, aki rendes tanító volt”. — „Segítséget nem kaptam, mivel távol álltam mindenkitől elhagyatva”. — Senki nem támogatott semmivel. Egyszeri látogatás kivételével csak a madár járt el hozzám”.

Az ifjú tanító magára van hagyatva az esetek 40 %-ában. Az okokat kikutatni igen nehéz feladat volna, hogy miért történik ez így: „Ha valamit nem tudtam, szinte természetesnek találtam, hogy ezt az igazgatómtól fogom megtudni. Legtöbb esetben azonban nem kaptam megfelelő felvilágosítást”. — „Minden problémát saját erőmből oldottam meg”.

Tárgyilagosság kedvéért meg kell emlékeznünk a falu lelki-szellemi vezetői (a lelkész és a tanító) között fenálló diszharmonikus kapcsolatokról is. Bár ezek a tünetek távolról sem általánosak, mégsem hűnyhatunk szemet fölöttük, ha a tanító helyzetét objektíve vizsgáljuk. Sajnos, ilyen válaszokat is olvashatunk: „A plébánosom semmiben sem támogatott, sőt még az ő hatáskörébe tartozó munkát is rámhárította, amit később visszutasítottam”. — „Semmi kapcsolatban nem álltam hatóságommal, sőt később ellenségekké váltunk. Fölkért a népművelési előadások megtartására; elfogadtam. Sikerem is volt, mert többen látogatták az iskolát. Neki ez nem tetszett. Ref. lelkész volt”. — „Nem támogatott senki, sőt ellenszenves viszony van a tanító és a pap között. Teljesen magamra voltam utalva. A papom azt mondta, hogy nem bírja a tanítókat”. — „Sajnos, erre a kérdésre csak azt tudom felelni, hogy intézetemből kiindulva egészen visszaérkezésemig teljesen egyedülálló voltam. Felettes igazgatóm nem igen törődött működésemmel. Nálam is megvalósult az a mondás, — s minden ok nélkül — hogy a pap és a tanító nem szimpatizálnak.”

Messzemenő volna jelenleg azt kutatni, hogy mi az oka a falu lelki-szellemi vezetői között kíváncsító belső viszony és szoros együttműködés megszakadásának. Ennek vizsgálata most nem a mi

* Az idézőjelek között más-más jelölt beszámolója kezdődik.

feladatunk, de az objektivitás megőrzése miatt s a hibák kiküszöbölése céljából fontosnak tartottuk, hogy erre a jelenségre is rámutassunk.

A falu másik vezetőjével, a jegyzővel való kapcsolat sem közböbs a tanító munkájára nézve. Köztudomású, hogy a községi jegyző az adminisztrációs munka tömkellegével küszködik, mégis a tanító működését jóindulatú figyelemmel kellene kísérnie, ha zsúfolt elfoglaltsága miatt egyéb támogatást nem is nyújthat. Ennek ellenkezőjéről alkalma van mégis néhány ifjú tanítónak meggyőződnie így: „A gondnok a községi jegyző volt, aki az iskolaügyet feleslegesnek tartotta.” — „A főjegyző az hangoztatta állandóan, hogy teljesen felesleges a tanyai gyerekeknek a nyolc osztály elvégzése, elég, ha megtanulnak írni-olvasni.”

Mindezeket azért emeljük ki, hogy rámutassunk arra: az ifjú tanítónak milyen nehézségekkel kell megküzdenie a közösség életébe való beleilleszkedése alkalmával. Sokszor érthetetlen, tartózkodó, szinte ellenszenves magatartással kell találkoznia, még a kartársai és felettesei oldaláról is: „Az igazgatónőm szinte rosszakarattal volt irányomban. Segítséget sehonnan sem kaptam. A falu 9 km-re volt. Akármit is kérdeztem, mikor azt a keserves 9 km-t megtettem, nem kaptam semmi felvilágosítást, mert az illetőnek nem tetszettem.” — „Az igazgatóság néha tanácsokkal látott el. Azonban annyira kémkedtek utánam az első perctől fogva (ami arrafelé már régi szokás), hogy azt is tudták bent, hogyan, mit étkezem és mit csinállok.” — „Semmiben nem támogattak. Bármit kérdeztem, egy kézlegyintéssel és nevetéssel intézték el: „Hogy mit akar maga azokkal a „nustyukokkal”?” — „Semmiben sem támogattak. Mindenben magamra voltam utalva. Még a legelkeseredettebb pillanataimban is ellenem voltak és még jobban igyekeztek munkámban hátráltatni.”

Nemcsak az akadályozó magatartás, de a közömbösség is ugyanolyan tanácstalanná teszi az ifjú tanítót, mintha ellenállással találkozna: „Annyiban támogattak a felettesem, hogyha valamit vittem hozzá aláírni, akkor aláírták és mindig azt mondta, csináljam, ahogy tudom. Sokszor nem tudtam hozzákezdeni.”

Legtöbbször a saját találékonyságára támaszkodhatik és ez készíteti benne az önállóságra való első lépést: „Segítséget nem kaptam senkitől. Tisztára magamra voltam utalva. Igaz, hogy a problémák oly gyors lefolyásúak voltak, hogy sokszor azonnal kellett elintéznem.”

Mindent összefoglalva: „Az összes segítség nagyon nagyon kevés volt a nehézségek tömkelegében, bár itt is, ott is segítettek.”

b) Az eddig felmutatott kép talán kissé sötéten, de hűen mutatja be a működni kezdő tanító nehézségeit, a falu vezetőivel való viszonyának megalapozásakor. Az ifjú tanítók 35%-ára nézve megnyugtató, hogy olyan kapcsolatokat teremtsen magának első kilépése alkalmával, amelyek további hivatásbeli sorsa alakulására kedvezően hatnak. Ezeknek a jelölteknek a válaszaiból az idetartozó részlete-

ket minden kommentár nélkül közöljük: „A tanfelügyelő úr nagyon kedvesen fogadott. Meglepett őszintesége, közvetlensége és a tanítóság iránti szeretete. Ha később megoldhatatlannak látszó feladat elé kerültem, mindig csak őreá és az ő szavaira gondoltam és máris elég erősnek éreztem magam.” — „Az iskolaszéki elnök, kollégák mindenben támogattak és bőven felvilágosítottak”. — „Az igazgatóm rendkívül áldozatkész ember lévén, mindenben segített”. — „Míg az iskolafelügyelő nem jött, teljesen magamra voltam hagyatva. Ő aztán sok utasítást és megértő tanácsot adott”. — „A felettes hatóság a legnagyobb szeretettel és megértéssel adott tanácsot és útmutatást minden felmerült ügyben”. — „Igen sokban támogatott a lelkes úr, mert bármely téren kértem tanácsot, mindenben segítségemre volt és az összes ádaminisztratív munkát elvégezte helyettem, még anyagiilag is segített”. — „Az igazgatóm támogatott jótanácsokkal gyakran. A körzeti felügyelőtől sokszor kértem bizalmas tanácsot. Ő ebben készségesen állt segítségemre”. — „Az igazgatóm szívesen segített. A főtisztelendő, a főjegyző is mind meghallgatták kérésemet, ha rögtön nem, de később teljesítették is”. — „Munkámat a református pap támogatta. A legteljesebben mellettem állt. Az ottani szokásokról és helyzetről mindig felvilágosítással szolgált. Nagyon sokat köszönhettem az igazgatónőnek is”. — „A vezető tanító mindig a legszívesebben fogadott és tanácsokat adott. Az iskolafelügyelő is hasznos utasításokat nyújtott, a tanfelügyelő is. Ha hozzájuk fordultam, nem zárkóztak el tőlem és nem gorombáskodtak”. — „A plébánosom nem lakott a községemben. Így keveset találkoztunk. De ha segítségét kértem, mindig örömmel és a legnagyobb készséggel támogatott, ami egyedüllétemben mindig igen jól esett”. — „Egyházi vonatkozásban is kaptam támogatást. A tanfelügyelőség is érdeklődött munkám iránt. Kötelességeim elvégzését figyelték. Más különböző irányú működésre is bő alkalmat adtak. Panaszom nem lehet”. — „A tanügyi hatóság igyekezett támogatni s hála Istennek, hogy a viszony kedves és örökké feledhetetlen marad számomra. A plébánosom is könnyes szemmel búcsúzott el tőlem”. — „Oly jól esett, hogy mindenben, ahogy csak tudtak, a segítségemre voltak”.

Údító, derűs képek ezek, melyeket az ideális helyzetbe került fiatal tanító tár elébünk. Tulajdonképpen ilyennek kellene lennie minden kezdő tanító viszonyának a falu vezetőivel. Hiszen az életnek hirtelen feltornyosuló nehézségeivel az ifjú csak úgy tud eredményesen megvívni, ha érzi, hogy mögötte a tapasztaltak, idősebbek állnak, akikre ő mindig számíthat. A rideg, vagy közömbös magatartás az ifjú tanítót a közösségtől visszariasztja s optimista nevelői személyiségének kialakulásában réseket üt. A közeledő, felkaroló kapcsolat viszont a derűs, aktív tanítószemélyiség kifejlődését támogatja, s éppen ehhez kell hozzájárulniok az ifjú tanító kartársainak és vezetőinek, ha a falu egységes szellemi vezetését és lelki harmóniáját biztosítani akarják.

2. *Viszony a szülőkkel, a falu népével.* Kedvezőbb az a kép, amelyet a faluközösség tagjaival, a tanulók szüleivel s magával a

személytelen „néppel” való viszony alakulásában tapasztalunk az ifjú tanító helyzetének vizsgálása alkalmával. Hatodik kérdésünk erre a problémára vonatkozik: *Milyen viszonyban volt a szülőkkel, a falu népével?* A statisztika ezt mutatja:

A falu népével kedvező jó viszonyban állt	75 ⁰ / ₀
„ „ „ közömbös viszonyban állt	22 ⁰ / ₀
„ „ „ kedvezőtlen, rossz viszonyban állt	3 ⁰ / ₀
Összesen:	100 ⁰ / ₀

a) Általában a magyar falu népe bizakodó hangulatban várja tanítóját és barátságos, meleg szeretettel veszi körül. Nehézségek azokban a közösségekben vannak, ahol semleges, közömbös magatartást tanúsítanak a tanító iránt. Ellenséges, kedvezőtlen viszony pedig csak ott alakul ki, ahol nemcsak a nép hibás, de a tanító személye is akadály a közeledésben. Ilyen eset csak kettő fordul elő. Az egyik vallási kérdésből, a másik pedig megnevezésből származik: „A lakosság református volt. Első kérdésük a vallásomra vonatkozott. Mindjárt kifogásolták, hogy miért katolikus tanítót helyeztek oda. Kifogásolták még, hogy a felső tagozatban katonás fegyelmet vezettem be és mindig szigorúan jártam el a rendbontókkal szemben. Örültek, hogy elmentem.” — „Megérkezésemkor 12 km-t gyalogoltam, mert a telefonálás ellenére sem küldtek kocsit. Innen indult el az, hogy ezután sem értettük meg egymást. Ők azt gondolták, hogy parancsolhatnak nekem. (Elődöm bűne, aki együtt ivott velük.)” —

Igen sok esetben az ifjú tanító a falu zárkózottságával találkozik és hűvös fogadtatásban részesül, de a néppel való viszony később kedvezően alakul: „Először nagyon ridegen fogadtak, de később nagyon megszerettek”. — „Mikor megérkeztem, vasvillával vártak, mert az elődöm egy hanyag, erkölcstelen szélhámos volt. Hamarosan megszerettek és mindennel elláttak. Mikor eljöttem, majdnem sírtak, elcsuklott a kántor hangja, aki búcsúztatott. Azt mondták, menjek vissza annak ellenére, hogy másvallású vagyok”.

Másutt a falu semleges, várakozó álláspontot foglal el új tanítójával szemben: „A falu közömbösen fogadott s szinte haragudtak rám, hogy a tanítás megkezdésével a gyermekeket elvontam a mezeti munkától. Csak a gazdagabb gazdák örültek jöve telemnek. Búcsúzáskor mindnyájan megkönnyeztek és össze-vissza öleltek”.

Gond az ifjú tanítónak a szülőtársadalom megjegyzéseit figyelemmel kíséreni és óhajait teljesíteni. Sokszor bizony ellentmondásokba kerül és ilyenkor csak saját intuícijára és tapintatára támaszkodhatnak: „A szülőkkel bensőséges viszonyban voltam. Bízta abban, hogy én több tudásomnál fogva helyesen és jobban nevelek. A fogadás is meleg volt. Egy kifogás volt csak részükről: miért nem verem a gyermekeket?” — „A tanyán a viszony jó volt. Kifogás csak az volt, hogy állítólag vertem a gyerekeket, pedig a büntetésnek a leghumánusabb eszközeit alkalmaztam”. — „Meglepett, hogy a nép szeretettel fogadott. A szülők bizalommal fordultak hoz-

zám, gyermekeikkel kapcsolatban. Csak némely szülő kifogásolta, ha a fiát esetleg megvertem. De ez ritkán fordult elő. Hogy a tanítványaim is szerettek, azt abból láttam, hogy mikor eljöttem, a falu végéig kijöttek virágcsokrokkal". — „Sok szülő szinte másodtanítói munkát végzett. A nagy buzgalmat egy szülői értekezleten kissé le kellett csendesítenem". — „A szülők később, mikor a gyermekeket munkára fogták, kifogásolták, hogy nem tudják őket a lecke miatt dolgoztatni. Szigorúságom ellen csak az egy-gyermekes családoknak volt kifogásuk". — „A szülőkkel többet kellett vesződnöm és mérgelednöm, mint a hatvan gyermekkel. Pl. kifogásolták, hogy az első napokban nem adtam elég házi feladatot. Amikor sokat adtam, az volt a baj, mert akkor a gyermekekkel nem tudtak otthon dolgoztatni. Alig tudtam magam mihez tartani."

A nép kebelbeli vezetőivel sem mindig könnyű a kedvező kapcsolatokat megeremteni, mert néha ez utóbbiak a fiatal tanítók tapasztalatlanságát és munkabírását saját hasznukra igyekeznek fordítani: „A falu előjáróiból egypáran azt hitték, hogy itt egy bohó fiatal, aki majd csinálja az írni valókat (értem rajta: jegykezelés, adásvételi jegyzékek írása stb.). Kifogása csak néhánynak volt, mégpedig azért, mert nem ereszkedtem le velük a bizalom ama fokára, melyet ők szerettek volna. Búcsúzáskor mégis megható ünneplésben részesültem, még a kocsit is virággal díszítették fel, melyen utaztam".

A művelődés katonájának minden akadályt le kell küzdenie a nép felemelése érdekében: „A szülők megértők voltak, csak az volt a baj, hogy sok bort adtak a gyerekeknek és ezért összetűzéseim voltak, de azok szépen rendeződtek."

„A visszavonult, gögös, öntelt tanyai nép sok dorgálásra (népművelési előadások keretében) késztetett. Később beláttattam velük hibájukat. Az analfabéta szülőket csodáltam, hogy az élet finesszeit mennyire tudják". — „Szomorúan tapasztaltam, hogy sok szülő ellenkezően neveli gyermekét, mint én nevelem az iskolában. Olyan eset is előfordult, hogy a szülő feljött az iskolába és a szünetben elkezdte csúfolni a fiát, aki nyolcadik osztályba járt. Minden héten kétszer jártam ki a szülőkhöz és nevelési tanácsokat adtam nekik". — „A nevelést a szülőkre is igyekeztem kiterjeszteni. A népművelés nehezebb munka, mint a gyermeknevelés. A felnőtt nagyra, és okosnak, tapasztaltnak tartja magát, nem szívesen hallgat a tapasztalatlan fiatal tanítóra. Én a gyermekek révén próbáltam a szülőket hozzám melegíteni a gyermekeknek kiosztott szavalatokkal. A szavalatok után kezdtem meg előadásom. A szülők észrevétlenül bekapcsolódtak a felvetett kérdéseket közös tárgyalás alá vettük. A nép egyes rétegei bizony elmaradtak. Mit akarunk mi a többi európai művelt nép között? Művelődnünk kell, a népművelés a tanító egyik fő kötelessége. Ki neveli a népet, ha nem a tanító?"

Nem könnyű feladat a néppel való érintkezés, a kezdő tanítót pedig nehéz iskolai munkája ettől a feladattól sokszor elvonja: „A legnagyobb megértéssel voltak irányomban, csak azt kifogásolták,

hogy magával a néppel nem foglalkoztam eleget. Azt nem értették meg, hogy a kezdeti munkában inkább a gyermekekkel törődhet egy fiatal, tapasztalatlan tanító, mint a felnőttekkel”.

Dr. Szántó Károly.

A katonai kiképzés nevelői szemmel.

— Első közlemény. —

Az 1902—04 évfolyambeli tanárok közül a trianoni parancs következtében sokan szokatlan életkorban csak a múlt év augusztusától kerülnek 3—3 havi alapkiképzésre, majd zászlósi tanfolyamra. Sorstársaim közül bizonyára sokan elgondolkoztak a katonai kiképzés szükségességén és annak végzésén. Érdemes az ottani tapasztalatokat összegyűjteni, mert a tanítóképzést jelentősen vihetjük előre. Ilyen irányban szeretnék egy lépést tenni.

Először is tisztázni kell azt a problémát, időszerű-e még a kérdéssel való foglalkozás. Vagyis érdemes-e foglalkozni magunk és neveltjeink katonai kiképzési problémáival? Nézetem szerint érdemes, mert a háború vége még nem látható s ha valamikor, úgy éppen most szükséges, hogy neveltjeink, mint katonák is igen jól töltsék be hivatásukat. A másik, talán még döntőbb ok az, hogy ennek a háborúnak vége felé és befejezésekor kell sokaknak világosan, tisztán látni a helyzetet, tehát nem esni abba a tévedésbe, amibe a múlt világháború után esett a nemzet. Egyáltalában nem remélhetjük, hogy békés eszközökkel fenntarthatók az ország határai, még kevésbé állíthatók zöldasztallal vissza, tehát utópia a nemzetek békés együttműködése. A békés út propagálása nagy és igen gazdag államok szerencsés előjoga. A kis államok általában hibásan cselekszenek, ha magukat félre engedik vezetetni azzal, hogy őszintének tekintik és utánozzák a nagy államok, rendszerint a jó példaadásért végzett, eszményi állapotokat megkövetelő intézkedéseit. Fejlettebb műveltségszínvonalon levő államokban szinte általános bizonyos kettőség, mondhatnánk kétszínűség: 1. a közszellem, a nagyvilágnak szánt közfelfogás általános emberi és igen szép célokért küzdő, ugyanakkor 2. a vezetők tevékenysége, a titkos állami törekvés a legridegebben önző. Ennek a beszédben és cselekedetben való kettősségnek megérzéséből eredő okos viselkedés általános elterjedése igen lényeges államfenntartó tényező mindazokban az államokban, ahol népképviselőten alapuló a vezetés. Ezeket az utóbbi gondolatokat egyik vezetőnk a napokban úgy fejezte ki: „Mérhetetlen az a kár, amit az országunkra az hozott, hogy 20 éven át nem állott a vezetésben a katonaszellem azon a fokon, ahol ősidők óta hazánkban állani szokott.”

Rendszerint meglep mindnyájunkat, akik kiképzésre kerülünk az, hogy a tanárok, tanítók száma a karpaszományosok között mindig vezető számarányú. Ezt a katonáéknál tudják és számítanak

rá. Az ilyen többségnek kialakulása más, nagyszámú középosztálybeli rétegből (jegyzők, adóhivatali tisztviselők, magántisztviselők) bizonyára abból a tényből következik be, mert egyik sem annyira egységesnek minősíthető foglalkozású és azonos iskolázottságú, mint a tanárság és tanítótság. E tény okának kutatása vezetőink feladata. Bennünket közelebbről az érdekel, hogy a nagy számarány miatt a ránk vonható következtetések érdekében miként készülünk és készítsünk elő erre az állampolgári kötelességre. Ezzel a tevékenységünkkel közeledünk a katonaság felé s ez bizonyára további serkentője lesz annak a közeledésnek, mely a katonaság részéről az iskolák felé történik.

Ugy tapasztaltam, hogy a tanárokról még mindig az régi felfogás uralkodik, hogy a tanár csupán a szellemieknek él és ezért a testieket elhanyagolja. (Szélsőségesen fogalmazva a tanár lomha, szórakozott, ügyetlen). Az elfogulatlan bíráló megállapíthatja, hogy ez általánosságban éppen úgy elmondható más, egyetemet végző tisztviselőosztályról is. Azok között is éppen olyan sok a kényelmes. Anyagi okokra vezethető vissza, hogy több máspályájú sportoló és vadászember van, tehát természetszerűleg könnyebben akadnak ruganyosabbak a nem-tanárok között. Mivel a katonai tevékenységben a szellemi frissesség felmutatása mindig bizonyos testi teljesítmény után érvényesülhet, azért a kényelmesség, a testi kitartás hiánya, az edzettség akadály a annak, hogy a tanárok elérjék az őket megillető rangsoroltatást. Ezekből az okokból is szükséges a felsőbb iskolák sportolása, leventézése. Még inkább szükséges a felvilágosító ténykedés, valamint egyes kartársainkra való ügyelés, azoknak a helyes életre való irányítása.

Nagyon utópisztikusnak tűnik ugyan fel, de idekivánczik annak megemlítése, hogy a tanárok testületi sportolásáról, testük fejlesztéséről gondoskodni kellene. Dicsérendők azok az elszórt esetek, amikor tanárok testületileg, növendékeik előtt játékban versenyezni mernek. Valószínűen igen jó hatású lenne ebből a szempontból a tanárok rendszeres katonai behívása, ami azonban nemcsak nagyon megnehezítené fiúintézetekben a tanítást, hanem egészen különleges intézkedéseket követelne. A tanári testületek nagy részének igen előnyös testi fejlődése következhetnék be az iskolai leventeképzésnek erre a körülményre tekintettel való kifejlesztésével. Nagyon könnyű volna az egész tanári testületet belevonni a tanulók leventeképzésébe. A kettős előny elérése céljából vagy a tanárok köteles óraszámát kellene csökkenteni, vagy mindenkinek megadni ezen külön munkája után a díjazást. Az utóbbi részben orvosolhatná a tanárok fizetésre vonatkozó panaszait.

Ezek után részletezem tapasztalataimat és közlöm az arra való előkészülésre, illetőleg előkészítésre vonatkozó gondolataimat.

Igen sok következménye van annak, hogy a katonaságnál állandó együttélésre van utalva több fiatalember. Ezek nagy része az internátusi élethez nem szokott hozzá. A tanítók, tanárok jó része azonban igen, ami szerencsés adottság, mert egészen más viselke-

dés, magatartás szükséges ebben az új életben, mint a családban. A szemérmesen viselkedők kigúnyolásban részesülhetnek, aminek következtében sokan közülük egyszersmindenkorra elzárkózóvá válnak. Az ilyen szemérmes magatartás volna általános, ha sokan a természetük szerint mernének viselkedni. A közületi életben való gyakorlatlanság, esetleg feltűnési vágy következtében némelyek éppen ellenkezőleg, testileg és lelkileg oktalanul szemérmetlenek. Ez a rossz példa el is riaszt, de magával is ragad és előidézője az egész közéletben általánossá váló eldurvulásnak. Mindkét túlzást enyhíheti az internátusban kinevelődöttek, vagy az előre kioktatottak helyes viselkedése, mérséklő magatartása, jó példája.

Az egyesek között kialakuló kapcsolat nagyon sok esetben, éppen az előbbieik alapján, a kedvezményezők viselkedésének folyománya. Mások kapcsolata régi eredetű, illetőleg a magasabb végzettségűek esetében hivatásszerű. Amíg a tanárok hamar szoros kapcsolatra összetalálnak, addig a tanítóknál ez az egymásiránti kapcsolódási törekvés nem igen észlelhető.

A nap huszonnégy órájában állandóan fennálló együttlétből és az alaptermészetekből többnyire inkább a közlékenység következik be a hirtelen keletkező barátságokban. Pedig igen sokan egyénileg ráfizetnek énjük teljes feltárására. A gyorsan létesült barátságokban rendszerint nem mélyíti a barátságot ez az elővigyázatlan közlékenység, hanem annak akadályá lesz. Az egymás alapos megismerése nélkül bekövetkezett bizalmas nyilatkozatok megmerevítik a kapcsolatot azáltal, hogy a felek kiszolgáltatottnak érzik magukat. Az egymás titoktartása iránti aggodalmak jogosak. Amennyiben csak a legközelebbi esetekben óvatosságra intő emlékül szolgálnak, illetőleg mások tanulnak belőle, akkor egyénileg jó is származik belőlük. Ebben az esetben sem válik a közület előnyére, mert az általános jóra törekvés akadályá lesz. Nehezíti a viszonyt az, ha ragályossá válik a közlékenység, a tartózkodás nélküliség. Jobb, ha a túlságos közlékenyen nyilatkozó sokaknál megütközést tapasztal és nem nyer viszonzást. Ebben az esetben a lelkét meggondolatlan őszinteséggel feltáró észreveszi magát és a jó viszony kialakulásában előálló ezen zökkenő alkalmat ad elgondolkozásra, intő példaul szolgál a további viselkedésre.

Nagyobbfokú elővigyázat volna szükséges e folytonos együttlétből elháríthatatlanul előálló közvetlenség következményei miatt. Az alvásban, öltözködésben, tisztálkodásban és illemhelyhasználatban többnyire lehetetlen a félrevonulás. Szinte észrevétlenül alakulna ki, ha nem lennének jó példát mutatók is, egy bizonyos gátlás nélküli testi élet, aminek természetes folyománya lenne a lelki megnyilvánulások gátlás nélkülisége is. Az étkezésben való egyszerűség miatt például nem kell, hogy levetkőzze az, aki rendesebbhez szokott, a rendnek, a lehetséges tisztaságnak elemi követelményeit. Így az evőcsészének és kanálnak egyéni tisztántartása szükséges kényességre mutat. Az ételmaradékok helyükre öntése, vagy azok számára megfelelő hely keresése, azt igazolja, hogy az otthonról hozott viselkedési

ismeretek és szokások mélyről jönnek és gondolkozó fő azok birtokosa. Az ilyen jó példa hamarosan magával ragadja az olyanokat, kik otthoni kényelmük hiányánk érzését úrrá engedik lenni magukon és csupán panaszkodni, elítélő nyilatkozatokat tenni képesek. A nem éppen megfelelő környezet és körülmények intsenek arra, hogy többen lesznek annak hatása alatt közönségesekké, tehát kell a közületben lenni a nyersségben fékezőnek is. Természetes az, hogy szabadabb lesz a primitívebb életmódban a beszéd és viselkedés, de igen veszedelmes volna, ha a közület minden tagjának magatartásában állandósulna olyan viselkedés, melyen nem látszanék meg az, hogy az egyének otthonból, iskolából kerültek abba a helyzetbe. A karpaszományosoknak legnagyobb része óvatosabb lenne viselkedésében, ha többször eszébe jutna: „mit fognak gondolni esáladomról, iskolámról, hivatalomról az én viselkedésemre visszaemlékező társaim?” A másik igen előnyös ösztönző gondolat: „Észre vennék-e külső szemlélők viselkedésem az, hogy nemcsak magasabb iskolázott vagyok, hanem a jól neveltségen felül abban önállósodott is?” Sokan sok mindent „megengednek maguknak”. Az alapos vizsgáló azonban, azt állapítja meg, hogy nem is volnának képesek nem megengedni maguknak, mert elkényelmesedtek, mert felszínes volt a neveltség és az első akadályokon akaratgyengesség miatt csődöt mondott a kultúráltság.

A távolabbi célokat látók és abból helyesen következtetők hamarosan belátják, miért nehezek általában a katonaságnál a tisztálkodási lehetőségek. Hosszabb ideig tartó katonai ténykedések sikerének egyik feltétele a tisztaság. Meg kell szokni és be kell gyakorolni a legnagyobb elfoglaltság mellett is a gyors tisztálkodást. Ez a tisztálkodási követelmény annál magasabbfokú, minél kulturáltabb, igényesebb egyénekből toborzódtak egyedei. Mosolyogtató talán, de nagyon sokszor szükséges az, hogy tudjon a katona pl egy evőcsészényi vízből száját mosni, borotválkozni és abból „megfürdeni”.

Lényegesen emeli művelt emberek teljesítményét, hogy környezetükben rend, csín uralkodik. Különösen áll ez a pihenésre szolgáló körletekre. Ebből az elgondolásból következhetik a magasabb katonai vezetőknek a kifogástalan rendre és tetszetős elrendezésre vonatkozó, sokszor a fáradt alantásokat kínosan érintő ellenőrzése. Amíg az új környezetek, egy-egy pajta, elhagyott udvar, lakás helyiségei, látszólag lakhatatlanok az újoncok számára, azokat nem találva szépnak, kényelmesnek, elcsüggedést létesítenek bennük, — addig a gyakorlott katonák szeme rögtön észreveszi azokat a tárgyakat, amik mérhetetlenül fontosak a rendteremtésben és a későbbi ottélésben. (Deszkák, seprő, személtlapát, vödör, törőrongyok, szerzőszámok stb.) Ha egypáran ügyesen elmondják a rendbehozásra vonatkozó tervüket és nótaszóval neki indulnak a tisztogatásnak, akkor nagyon nagy szolgálatot tesznek közületük minden tagjának. Ugyancsak szükséges nevelést végeznek a házigazdán és házanépén, valamint a falu népén. Valószínű, hogy a tisztán és csinosan visszakapott

lakás, az okosan rendbetett udvar és a csinos kert gazdájában hálaérzést kelt, a szomszédok meg szinte irigykednek, hogy náluk is miért nem voltak katonák beszállásolva. A rend és csín megejtheti az ilyenre esetleg nem gondoló nép szívét és követésre talál. Például a szemétdomb és trágyatelep szétválasztásával és elrekesztésével gondolatot ébreszthetünk. Az odaadó katonai vezetők ilyen irányban rendkívül sokat tehetnek időben adott dicsérettel, tapasztalataiknak ötletszerű megemlékezésével. Amíg az új körletet rendbehozzák és amikor már rendben, tisztaságban kellő vigyázattal élnek, kevésbé fognak bekövetkezni a közvetlenségből közönségességek, a természetes testi életnyilvánulások mindinkább csiszolódottabbakká válnak. Mind többnek és többnek jut eszébe az, hogy ne csak a környezet ne csökkentse az abban lakók kényelmét, hanem mindenki tartózkodjék olyan cselekedetektől, melyek társaik életét akadályozzák, kényelmét csökkentik, kedvét rontják.

Ha meggondolatlanul és fékezetlenül alakul ki valamely közösségben közvetlenség, a gátlás nélküli természetesség, az igen romboló hatású lehet fiatal emberekre, ha teljes eldurvulásra nem vezet is. Nagyon sokaknak hosszabb idő alatt annyira természetévé válik a nem nevelt egyént jellemző viselkedés, hogy önmagának és környezetének örök terhe lesz. A karpaszományosok cselekedetei az egyszerűbb honvédek előtt el nem rejthetők, azok közül mind az építő, mind a romboló irányúak köztudomásúvá válhatnak, azért a viselkedésüknek minden tekintetben fejlődést szolgálónak, azt előidézőnek kell lennie. A tanult és hivatott nevelőknek pedig nemcsak közvetlen, hanem közvetett szerepük is van, mert felelősek karpaszományos társaik példaadásáért is. — Legnehezebb feladat elé kerül az a tanár, tanító, aki a természetszerű közvetlenség féktelensége következtében egy máris eldurvult közösségbe kerül. Nyilvánvalóan érzi, hogy tennie kellene valamit. Legrosszabb volna, ha teendőjét tanácstalanságában elhirtelenkedné és a közösséget akár a legenyhébb módon is kioktatná. Igen nagy tekintélynek kell annak lenni, akitől az ilyen megszégyenítő oktatást felnőtt embereknek legalább nagyobb része jó szívvel fogadná és elenyésző kisebbségben lennének azok, akik csak azért is nem hallgatnák meg, sőt inkább nevetségessé igyekeznék tenni a hangoztatott helyes elveket, szöszölőjét pedig álszentnek minősítenék. Okosabb csupán szerényen, legkevésbé sem kihívóan helyesen viselkedni és figyelni a társakat. Ha azután észrevesz olyan alkalmat, amikor még a legtúlzóbbak lelkében is feltehető, hogy valamely tettük helytelenségén elgondolkoznak, négszemközt könnyed, tréfás hanglejtéssel például ilyen megjegyzést tesz: „Bizony szürnyű volna, ha minket ilyen körülmények között szüleink (menyasszonyuk, alantosunk, szolgálk stb.) látna.” A hibáson viselkedők bizonyára hamar rájönnek arra, hogy a többszámú rájuk vonatkozik terhelőbben. Az ilyen enyhe célzások lassan bővíteni fogják az értelemmel viselkedők számát.

A katonai életben igen sok hiányt fog érezni mindenki. A mindig ébrenlévő hiányérzet jó, ha nem viszi a karpaszományosokat pri-

mitív vágyaik állandó hangoztatására. A hiányokhoz való hozzászoktatás lényeges kelléke a katonai kiképzésnek. Ebben a célkitűzésben nehézségeket létesítenének azok, akik akár sirákozással, akár kifogásolásokkal, akár lázító szellemű megjegyzésekkel mind maguk, mind társaiknak a nehézségek elviselése iránti erőfeszítéseit még inkább fokozzák. Könnyebben viseli el az a hiányokat, aki önmagát már előre ehhez a gondolathoz hozzászoktatta és magát a lemondásban előre gyakorolta. Helytelen és könnyelmű az a sokszor hangoztatott nézet: legalább addig jól élek stb. Például az étkezésre vonatkoztatva igaz, hogy aki előzőleg jól él, annak tartalék tápanyaga szaporodik. Nagyobb azonban az akár, hogy közben szervezete a pazarló felhasználáshoz hozzászokik, tehát a legtöbb esetben nehezebben emészthető ételek számára még kevesebbet erővé válnak. Természetes, hogy a folytonosan finomodó polgári életben mindinkább élvezhetőbbé teszik számunkra az ételeket azok csinos tálalása, a változatosság és a hangulatunkhoz alkalmazás fokozza az emésztést és ezért hálásaknak kell lennünk. Aki azonban a jövőre gondol, az nem kényesedik és kényelmesedik el. Kisebb csalódás éri, mert legalább gondolatban benne van a rosszabb életre való előkészülés, valamint lelkileg és testileg edződik. A rosszabb életre apróbb lemondásokkal való előkészülés azért is jó, mert minden kisebb élvezetet megkettőz az, akinek gondolatában a rosszabb lehetősége hálaérzetet kelt. Hogy a primitív vágyak közlésének elfajulása milyen durvulásra vezet, azt nem kell hosszasan taglalnom.

Fontos kérdés az egymásközi viselkedés kialakulásának szempontjából annak tisztánlátása, hogy a katonaéletben különlegesen nagy szerepet tölt be a nőkkel való érintkezés hiánya. Hetek elteltének úgy, hogy nemcsak nem beszélget magához illő leánnyal, aszsonnyal a kiképzésben lévő katona, hanem mégcsak nem is lát. Magától értetődő az, hogy a beszélgetések tárgya legfőképpen a nő, mégpedig azért, mert a gondolatébresztő az állandó meglevő érzéki hiányérzet. Elgondolható az, hogy éppen az alapok miatt a beszélgetések mind sikamlósabbá válnak és igen hamarosan elfajulnak olyan fokra, ami egy bizonyos nőre, valamint a női nemre nézve mélyen megalázó, kimondhatatlanul sértő. Talán leginkább rombolók azoknak a nyilatkozatai, akik szabadságukról visszaérkeznek, illetőleg úgy tartózkodnak a közösségben, hogy ők nem nélkülözik a női társaságot. Amíg az elzárt férfiak gondolatvilágában fokró-fokra megszépül minden, ami a nőkre vonatkozik éppen a hiányérzet alapján, addig a kívülről jöttekben nemcsak, hogy nincs a hiányérzet, hanem sokuknál estleg kellemetlenségek, sőt talán megcsömörlés lesz megnyilatkozásaik rugója. Valószínűnek tartom, hogy egyetlen karpaszományos sincs, aki utólag meg ne bánná ilyenirányú közlékenységét. Csupán a gyakorlatlanság, vigyázatlanság az oka annak, hogy sértő általánosítások hangzanak el női nemre, vagy annak egy csoportjára. Legtöbbször erre vezethető vissza a sok indokolatlan gyanúsítás is. Mindezen hibák csupán előzetes felvilágosítással csökkenthetők.

Valamint az által, hogy a közösségben lesznek olyanok, akik józan-ságukat megőrizve szavukat felemelik. Persze, nem bántóan, megsegyenítően, hanem kedélyes utalással arra, hogy talán nem egészen általános érvényűek a kimondott ítéletek. Különösen a családosoknak van igen fontos feladata abban az irányban, hogy a nőtleneket az oktan cselekedetektől megóvják. Nem szükségesek erre hosszas magyarázatások, hanem csupán az arra rászorulóknak el kell tenni a kijelentések, melyekből őszintén csillan ki az az igaz meggyőződés, hogy nyugodt, meghitt, eredményes élet alapja csak a családi élet lehet. Bizonyára minden ifjú emlékezetében el nem mosódók azok a pillanatok, amelyekben a családapáknak azon szemeragyogására gondolt vissza, amivel azok gyermekeik fényképét megmutatták. Fiatalemberekre végtelen áldásos lehet az, hogy családos bajtársaiktól önzetlen és jóindulatú választ, útmutatást kaphatnak minden problémájukra. Szükséges tehát, hogy a nők különleges gondossággal munkálják a jó viszonyt és legyenek előkészültek ezekre a feladatokra.

Érdekes az, hogy milyen sokan esnek katonasághoz kerülve abba a hibába, hogy a katonaruhában mindent szabad, hogy az mindentől megóv. Talán abból keletkezik ez az általánosítás, mert a rendes ruházat megóvásához szokott egyéneknek szokatlan az, hogy a katonai feladatok teljesítése közben nagyon sokszor nem kerülhető el a bakkancs, a ruha bepiszkolódása. Ugyancsak kiméretlenség polgári szemmel nézve az a bánásmód, amiben a hely szűke, a mozgási szabadság megőrzése, a teher könnyebb elviselése érdekében részesíteni kell lefekvéskor a ruházatot, a különféle menetöltözetekben a köppényt, a pokrócot és a sátorlapot. Másik ok lehet ennek a hiedelemnek kialakulásához az, hogy a katona tényleg sok védelemben részesül. Harmadik és negyedik ok az, hogy a közösségben mindenki erősebbnek érzi magát, viszont az alantas katona a felelősséget nagyon hamar elhárítja feljebbvalóira. A szabados viselkedést rendszerint nem magánosan követik el, hanem csoportban, vagy kötelékben. A tréfának induló kezdő megjegyzések, mozdulatok hamarosan inspirálják a társakat, akikben ha nincs kellő önmérséklet, akkor a polgári személyek, különösen pedig nők pirúlva kell, hogy elsiessenek.

Először is azt kellene a katonaságon kívülállókval megértetni, hogy a jóhangulattól származó és azt igen emelő hasonló dalok általában nem romlottságból erednek. Nem mélyről jövők, hanem felszínesek. Mégpedig azért, mert mindig akad, aki egy bizonyos határon álljt rendel el, tehát az elfajulást megakadályozza. Ha pedig az észrevevők szempontjából vizsgáljuk e kérdést, akkor is feleslegesnek és túlzott aggodalomnak kell minősíteni azt, hogy hivatalosan, intézményesen járjunk el a vétkezőkkel. Mégpedig azért, mert igen csekély lehet egy elvonuló csapat ilyen nótázásának hatása magából a tényleges viszonyokból bizonyíthatólag. Az utcán elhaladó csapatra általában a nótász tesz mindenkit figyelmessé. Nagyon kicsiny már azoknak a száma, akik egy községből meghallják

Még kevesebb az, aki nemcsak figyelmessé lesz, hanem figyelemmel is kíséri. Az elvonulásból következik, hogy a nótának sokszor csak egy foslánya válik megértetté, tehát nemcsak a hallgatók elenyésző töredéke ért is meg valamit, hanem csökkent a rossz irányú hatás létesülését a nóta szövegében kis mennyiségben előforduló kifogásolandó rész. Ha még ehhez hozzászámítjuk azt, hogy különböző neműek és korúak a hallgatók, valamint azt, hogy a szöveg ismerős vagy nem, akkor az elért összhatást tényleg kicsinynek keli tekinteni. Mindenesetre ebből a szempontból is sok feladat vár a tanárságból, tanítókból kikerülő karpaszományosokra. Nem elég t. i. kifogásolni valamely nótát, hanem adni kell helyette nem kifogásolható és mégis hangulatkeltőt. Ez pedig azért nehéz, mert a hangulatkeltésben a pikantéria vezetőszerrepének éppen a minden emberben meglévő közönséges ösztönökből kiinduló egyszerű örömök az alapokai. Bizonyára sokan tapasztálták, hogy az egyébként gondolkozni is lusták némelyikének rögtön vált az esze, sőt igen szellemes lesz, ha érzékileg felvillanyozódott. Képzett és tehetséges nevelő kell ahhoz, hogy az ilyen tevékenységet jó irányba terelje. Sok nótatartalékkal kell annak rendelkeznie és megfelelő irányító képességet kell elsajátítania, aki kellő időben ki tudja szorítani a nem megfelelő nótát akkorra, amikor legkevésbé tesz vele a kötelék kárt. A célzatos megjegyzések, a járókelők hangos bírálgatása és egyéb közvetett vagy közvetlen zaklatásoknak jó előzetes figyelmeztetéssel elejét venni. Saját tapasztalatomban is előfordult, hogy bajtársunk hozzátartozóját ért egy ilyen ártatlan tréfának induló megjegyzés és kevés híja volt annak, hogy belőle komoly bonyodalmak nem származtak.

Sok bonyodalmat idézhet elő az, hogy könnyebben hangzik el a katonai kiképzésben levők szájáról nem kellően meggondolt vélemény. Ennek nemcsak a fiatalság az oka; nemcsak az, hogy mint új környezetben, új munkaköben lévők tanítottakká, másodrendűekké váltak, hanem az is, hogy a katonai tevékenységben mindig hallott gyorsaságot ebben az irányban is teljesítsék. Már pedig a vélemény, a nézet, az ítéletkialakítása időt kíván. Szokni kell a gyorsasághoz. Még nagyobb gyakorlatot kíván a gyorsan intézkedőtől az, hogy megbecsülni tudja a feltétlenül szükséges időnyereség miatt azt, hogy mely ügyek kevésbé fontosak. Akkor ezeknek akár teljes elhanyagolásával megszerzi a szükséges időtartamot a fontos ítéletek meghozásához. A kialakult véleményünknek nyilvánítása második és nem szükséges lépés. Az önmérséklést igénylő elhallgatás fokozatosan növeli az önérzetünket, tehát csak a helyes útra való megindítás kell, hogy megtörténjenk.

Különösen nagy szüksége van mindenkinek az óvatosságra a véleménynyilvánítás szempontjából a kantinozás közben. A kijelentésekben, közlésekben, a cselekedetekben való bátorság nemcsak a szeszitalok fogyasztásának következménye, hanem a katona magabírásanak, erejének, elsőbbségének érzete is. Nagy szükség van az elriasztó katonai tilalmakra, fenytésekre, de nem mellőzhető az

egymásravigyázás, a megelőzés. Ugyancsak egész életre szóló leckét kaphatnak azok, akik kúgy vélik, hogy a sok egyenlő katonaruha fedezete alatt megbújhatnak az ellenszolgáltatás, a viszonzás nélküli elfogadásokkal. Hogy az egyszerűbb korcsmárosok is ebben mennyire segítőtársaink lehetnek, arra igen jó emléket közölhetek. Kihelyezésen kisebb községben voltunk. Egyhavi ottlét után tartott búcsúestén a korcsmáros engedélyt kért arra, hogy minden asztalunkra ajándékbort tehessen. A legjobb borából vendégelt meg mindnyájunkat akkor, amikor nem volt kilátása többé, hogy valaha is lát bennünket. Mély nyomot hagyott mindnyájunk lelkében ennek a jó magyar embernek szívéssége. Természetesen újabb rendelésekkel igyekeztünk őt kártalanítani.

A véleménynyilvánítással kapcsolatos és megfontolásra érdemes a következő kérdés: az altisztek jó része tart a tanár, tanító alantasok véleményétől. Többször hallottunk ilyen megjegyzéseket: „Nem vagyok tanár, nem értek a pedagógiához, de...” vagy: „Ezt tanító-, tanárember bizonyára jobban tudná...” Hogyan teljesítsük ezekben a helyzetekben helyesen kötelességünket? Mit mondjunk, ha véleményünket is megkérdezik? Mindezekelőtt tárook, tanítók tekintsék kartársaknak azokat a katonákat, akiknek kiképzés jutott osztályrészül: ugyancsak tanítanak, nevelnek. Joggal lehetünk büszkéek arra, hogy mi iskolázott nevelők vagyunk, de ennek hangoztatásában legyünk óvatosak, mert ügyes katonai vezetők módot nyújtanak iskolázottságunkból joggal következő felsőbbségünk bemutatására és akkor igen észrevehető különbséggel kell szerepelnünk. Ilyen esetben nemcsak egyénileg ér megszégyenülés, hanem a tanárság, tanítóság egyetemességének jóhírneve szenved csorbát. Érdemes mindenekelőtt annak okát kutatni, saját hivatásunk érdekében is, mi az oka, hogy tanult módszeres eljárások nélkül is olyan szép eredményeket érnek el a katonaságnál. Azzal, hogy ezt az okot kutatjuk, bizonyos tisztelet kialakul bennünk és a véleményünk kialakításában kevesebbé leszünk magunk iránt elfogultak. Érdemes nyitott szemmel járni és véleményt kialakítani a feljebbvalók munkájáról. Igen sokszor nagyon tehetséges nevelői ténykedésnek lehetünk megfigyelői, mégpedig nem annyira a gyakorlatok szüneteiben és a délutáni foglalkozások során előkerülő ismeretközlés során, hanem az ügyességek elsajátításakor, valamint a fegyelmezésben. Láttam példát arra, hogy egyetlen göromba szó nélkül nagy fegyelmet tartott a vezető tiszt. Minden hibát észrevett, szövétt és elég volt a legsúlyosabb esetekben is egyszerű szemrehányása. Megelőzte oktatásaival a hibákat és odaadó munkásságával elérte azt, hogy az iránta mindinkább kifejlődő nagyrabecsülő tiszteletből és szeretetből mindenki a legjobban igyekezze végezni dolgát, illetőleg egymást serkentették a javulásra.

A katonai készségek elsajátítása során egy másik vezetőnkől igen jól megérzett rendszert figyeltem meg és ezt a felnőttekre nézve igen üdvösnek találom. A feltűnően gyengék munkájára és az összeredményre nagyon őszinte hangsúllyal dicséretet mondott. Sokszor

kikereste és megjelölte benne a jót. Hamar észrevehették a jobbak, hogy az átlag javítása volt célja és csak olyanoknál alkalmazta, akikben a jóratőrekvő alaptermészet szorgalmat váltott ki és eredményt is hozott.

A jól eltervezett és kialakult kiképzési tervezetekben kereshető az alapja a feltűnő edzettség jelentős fokának aránylag rövid idő alatt való elérése, valamint az az óriási különbség, amit testi teljesítőképességben legtöbb karpaszományos a polgári és a katonai életben felmutat. Apróbb megterhelések fokozatos parancsoiasával eléri sok vezető, hogy a nagyobb teljesítmények véghezvitelét önként végzi még a gyengébb is. Például mindannyiunknak feltűnt, hogy az egyik igen kiváló vezetőnk az erős futás, ugrálás után lihegés tartamára rendelt el nótát. Viszont nagyobb menetek alkalmával kocsira parancsolva egyes lesántultakat, igen sokunkból az erő utolsó megfeszítését csiholta ki. Jóleső örömmel állapíthatják meg pedagógusok, hogy a fegyelem fenntartása a büntetések kilátásba helyezésének kerülendő útjáról mindinkább az összefogásra, helyes cselekedetekre való irányítás útjára terelődik. A jelenlegi helyzet okos felhasználásából és a felelősség komoly átérzéséből eredt egyik vezetőnknek az az előrelátó intelme: mindenki igazán magamagának sajátítja el a katonai ismereteket, ügyességeket, mert nagyon könnyen lehet, hogy harctérre kerülve azon mulik, életben marad-e, hogy mennyire edzett, valamint a szerzett ügyességével hogyan küzdi le ellenfelét. Mindezek a nevelői tevékenységek igazán hatásosakká azért váltak, mert igen szép példát láttunk vezetőinktől mind az edzettségben, mind pedig az előírt testi ügyességekben. Igen sok karpaszományos lelkében követésre méltó példák akadnak a vezetők között. Előnyére válik a közösségnek, ha ezt észrevéteti valaki. Az észrevétést leginkább tanító teheti, akinek nem egyoldalúan csak szellemi irányú a képzettsége és foglalkozása, mint a többi karpaszományos.

Csekő Árpád.

I R O D A L O M.

Révay József: *Megtanulok latinul.* Franklin-Társulat kiadása, 1943. 323 l.

Ezernyi akadállyal, logikus és illogikus természetű nehézségekkel kell megküzdenie annak, aki egy nyelvet jól meg akar tanulni. A nyelvtanulásnak aztán magában a tárgyban rejlő nehézségeken kívül olyan feltételei is vannak, melyek az egyén lelki alkatában rejlenek. Akinek van nyelvérzéke, aki belső átéléssel meg tudja ragadni a nyelv sajátos, az értelem számára alig felfogható szemlélésmódját, az gyorsabban, könnyebben és alaposabban tanul nyelvet. De azért a jó, a megismerés és a nyelv természetéhez szabott tanítási mód értékét és szerepét sem szabad kicsinyelni. Megfelelő nyelvtanítási módszerrel sikert lehet elérni ott is, hol egyébként, kedvező lelki alkat hiányában, meddőnek és hiábavalónak látszik minden erőfeszítés. Ez a felismerés indította a didaktikusokat a múlt-

ban és ösztönzi a jelenben is arra, hogy megfelelő, a kedvezőtlen lelki habitussal is dacoló nyelvtanítási módszert dolgozzanak ki. Évszázados keresés dacára ilyen módszert megalkotniok még nem sikerült. Bizonyoság erre az iskolai nyelvtanításnak, és főképpen a latin nyelv tanításának minden kétségen felül álló eredménytelensége, valósággal származó verődése. Ilyen körülmények között örömmel kell fogadnunk minden kísérletet, ötletet, mely a probléma megoldásához közelebb vihet.

Érthető várakozással és érdeklődéssel forgattuk tehát az érdemes szerző címben írt könyvét. Könyvéhez írt Előszavában kijelenti, hogy nem a latin nyelv szabályait és a kivételeket akarja megtanítani, hanem magát a latin nyelvet. Ezt pedig úgy gondolja megvalósítani, hogy szakít a grammatikán alapuló módszerrel s kezdettől fogva szövegeket ad a tanuló elé, hogy szövegolvasás és szövegértés kapcsán világosodjanak meg előtte a nyelvtörvények. Szerzőnk tehát korszerű formában követi azoknak a nagy didaktikusoknak, egy Heyden Sebalduknak, Comeniusnak a példáját, akik a latin nyelvet ugyancsak nem grammatikai szabályok útján, hanem a tanuló lelkét foglalkoztató indukciós szövegek segítségével, tehát az érdeklődés felkeltésével és állandó jelentésértéssel akarták a tanulót a latin nyelv titkaiba beavatni. Míg azonban az előbbieket a mindennapi életből, szerzőnk az ókori római életből meríti a szövegeket. Segíti ebben az ókori világ tökéletes ismerete. De bizonyára még ennek a birtokában is évek fáradságos munkájára volt szüksége, hogy a nyelvtanítási célra legalkalmasabb apró történeteket, példákat, verseket, közmondásokat, a római életre, történelemre és irodalomra jellemző szövegeket a római irodalomból kiválogassa. A szövegrészeknek a római élet ilyen különböző területeiről való kiszemeléséből az is kitűnik, hogy a szerzőnek a nyelvtanítással szerves kapcsolatban bizonyos szellemtörténeti céljai is vannak, mert hiszen a kiszemelt szövegrészek arra is alkalmasak, hogy a tanulót a régi római világ lelkiségével megismertessék.

A nyelvi nehézségeket fokozatosan adagoló szövegeket a szerző 20 fejezet közt osztotta el. Fejezetcímeinek felsorolása és egynek részletezése fogalmat ad újszerű, a tanuló kedélyét is foglalkoztató eljárásáról. Első fejezetének címe „Mindennapi kenyerünk”. Benna a Miatyánk latin szövegéhez kapcsolja az első leckét. Második fejezete: Jöttem, láttam, győztem. Azután a következőkép sorakoznak fel egymásután a fejezetei: Istenek lakomája, A jó pap holtig tanul, Lalla lalla lalla (altatódal), Gyűlölöm és szeretem, Sztrájkolnak a fuvalások, Pompejiben édes a szerelem, Itália dicsérete, A költő és az ügyvéd, Sic vos non vobis, Egy régi számtanóra, A Julius-ház csillaga, Kedélyes kirándulás, „Terepély bikk enyhében” (terebélyes bükkfa árnyékában), Az igazi kincs, Caligula öfelsege kacag, Tarka-barka réti virágok, Apicius öngyilkossága, Tolle, lege! Ezek a fejezetcímek is fogalmat adnak a kiindulásul szolgáló szövegek érdekes és változatos tartalmáról. De még világosabban látjuk ezt, ha az egyes fejezetek gondolategységeibe hatolunk. Vegyük elő találmra pl. a 12. fejezetet, melynek címe Egy régi számtanóra. A következőket tartalmazza: Egy római katonanóta; Számoljunk latinul; A nagy számok hőskölteménye; Augustus császár önéletrajza; Vénemberek és vénasszonyok; Mennyi négyszer tizenegyet?; Mikor volt konzul Lollius? Albinus fiacskája jelesre felel számtanból; A pálcás Orbilius. — Íme, mindenütt az érdekes tartalom, melyet a szerző itt-ott még versekkel, közmondásokkal, a klasszikus világ máximáival és bölcs mondásaival is teletűzdel. A nyelv rendszerének felépítésében nincs megszokott, kitaposott egymásutánja. A fejezetek természeté-

hez alkalmazkodva az egyik helyen így, másikon amúgy jár el. Két dologban azonban következetes: a nyelvjelenséget mindig használatában mutatja be s abból vezeti le, másodszor a tanulónak a köznapi életben tervszerűtlenül felszedett latin tudását megelemezti s az újat abba kapcsolja bele. Nagyon termékenyen használja fel az összehasonlítás elvét. Nemcsak a magyar és a latin nyelv szerkezeti különbségeit tünteti fel, hanem alkalmas helyen kitér a német, francia, olasz s angol nyelvvel való egybevetésekre is.

A könyvnek a kitaposott utakon járó tankönyvek és kézikönyvek beosztásától, módszeres menetétől való gyökeres eltérését az is indokolja, hogy a szerző nem iskolai használatra, nem tanulók számára, hanem olyan felnőttek számára írta, akik diákkorukban nem tanultak latinul. Valószínű, hogy érett fejfel másképpen fog az ember nyelvtanuláshoz. De ne higgyük, hogy az iskola Révay könyvének semmi hasznát sem látja. Akik a szokásos latin nyelvi tréningen estek keresztül, azok is sokat tanulhatnak belőle. Nemcsak az lehet hasznukra, hogy más elrendezésben tekinthetik át az iskolában tanultakat, de a szerző kifogyhatatlanul gazdag ismeretkészletéből sok olyan tárgyi magyarázattal, nyelvtörténeti, etimológiai, régiségtani, mitológiai, irodalmi, történeti stb. ismerettel gazdagodnak, amihez különben vagy egyáltalában nem, vagy csak nagy fáradság árán juthatnának.

A szerző könyve Előszavának egyik helyén azt is mondja, hogy könyvének újszerűsége a céhbeliak egy részének köréből alighanem fejcsóválást, esetleg rosszalást fog kiváltani. Nézetünk szerint ebben az esetben nem az ő ítéletük, hanem azoknak a felnőtteknek az értékelése lesz a döntő, akik a latin nyelv megtanulásának vágyával fogják azt forgatni és használni.

Molnár Oszkár.

Váradí József: *Széchenyi és a magyar nőnevelés.* Budapest. 1942. (Különlenyomat a Néptanítók Lapja 1942. évi 11. számából.) 20 lap.

Ezt a kis értekezést eredetileg a szerző a Magyar Tanítónők Mária Dorothea Egyesületének Széchenyi emlékünnepeén adta elő. Azokat a gondolatokat és eszméket tárja fel, amelyek a Legnagyobb Magyar lelkében a magyar nő hivatásával és nevelésével kapcsolatosan izzottak. Hogy Széchenyi milyen nagyra becsülte az asszonyoknak a nemzet életében betöltendő szerepét, azt a *Hitel* művében mutatta meg, melyet „honunk szebb lelkű asszonyainak” ajánlott. A nő nevelésének el kell térnie a férfiak nevelésétől, mert „a nő nemcsak más nemű ember, hanem egészen más ember is”. Míg az ifjút azokban az erényekben kell gyakoroltatni, melyek későbbi hivatása betöltéséhez szükségesek, addig a leányt a családi élet megszeretésére s a családi élet szentélye felé kell irányítani, mert a nő csak ott találhatja meg igazi boldogságát. A *Hitel*ben ezt írja: „Legyetek Ti segédei egy szebb és józanabb kezdetnek, vezessétek, — mint valaha Spárta anyái — fiaitokat az erény mezejére!... Neveljétek bátrakká, igazságsszeretők-ké, adott szavaik teljesítőivé, szóval férfiakká! S ha valaha sivatag termő kies vidékké, posvány pedig gazdag gyümölcsökkel viruló ligetté válik a hazában, ha a magyar mindenütt tisztetletet gerjeszt, s híre mindenben való előmenetele miatt, a föld kerekén elterjed, legyen az édes jutalmatok”. Ennek a jutalomnak kiváló része illeti az ő *édesanyját* és az ő *feleségét*. Széchenyi a legnagyobb ihletőnk a leányifjúság természetének, emberi és nemzeti hivatásának nevelésében. Egyik leghatásosabb hirdetője azoknak a nevelési és életelveknek, melyek szerint az emberi élet „a férfiasság és nőiség termékeny ellentétében és mindkettő szerencséjére áldásosan folyik”.

E rövid kis előadás keretében megkapjuk nagy nemzetnevelőnk esz-

méinek teljes foglalatát a kitűzött tételre vonatkozólag, így minden nevelő — aki a szebb és kiteljesedettebb magyar élet bekövetkezését óhajtja és várja, — haszonnal forgathatja és ösztönző gondolatokat meríthet belőle.

Dr. Szántó Károly.

Dr. Takács Gyula: *A népiskola igazgatása.* Gyakorlati kézikönyv a népiskola vezetői, helyi hatóságai és a törzskönyvvezetők számára. Negyedik kiadás. Debrecen, 1942. 320 oldal. Ára 5 P.

A népiskola fejlődése igazgatási és ügykezelési szempontból is mind nagyobb és nagyobb feladatot ró az iskola vezetőjére. Mint tanító a nevelés és oktatás haladásával igyekszik lépést tartani, mint igazgató, törzskönyvvezető a népoktatás zavartalan menetét biztosító jogszabályokban kénytelen elmélyedni. Ez a kettős, egymással ellentétben álló munka nemcsak idejét, hanem a tanítói pálya iránti lelkesedését is nagy mértékben csökkenti. Annak a sok, különböző időben megjelent rendeletnek, mely a népiskola életét szabályozza, a vezető tanító, az igazgató emlékezetében kell élnie, hogy szükség esetén bármelyik percben az abban foglaltak szerint járhasson el. Terhes munka, idegörlő, kedvesítő.

Takács Gyula könyve leveszi az igazgatással járó terhek nagyrészét az iskola vezetőjének válláról.

A könyv első része *A népoktatásügyi igazgatás*-sal foglalkozik. Az 1942. júliusáig megjelent hivatalos rendelkezések mind helyet találnak benne. Csoportosításuk lehetővé teszi, hogy az iskola igazgatója pillanatok alatt választ kapjon kérdésére, tartozzék az akár az iskolafenntartás, a népiskola (iskolakötelesek nyilvántartása, iskolázási kötelezettség, beíratás és felvétel, a tanítás helye és ideje, büntető rendelkezések), a népiskola vezetése (épületek és felszerelések, könyvtárak), a tanító, az iskolaszolga, a nevelő- és oktatómunka, az iskolaszék és gondnokság, valamint a népiskola felettes hatóságai kérdéscsoportjába. Mindenütt közli a vonatkozó jogszabályokat, a lehetőséghez képest szószerint, s ahol az idézeteken kívül más jogszabályrészletre is szükség van, ott a jegyzet rovatban pontosan feltünteteti azt is.

A könyv második része *A határidős ügyek intézése* cím alatt címszók szerint és a határidők sorrendjében ismerteti mindazokat a teendőket, melyeket az igazgatónak, vezetőnek végeznie kell. Igen értékes a könyvnek ez a része. Nincs az iskolai életnek mozzanata, melyet magába ne foglalna. Részletes és alapos. Úgysszólván teljes egészében közli az iskolázási kötelezettségről és a nyolc-osztályos népiskoláról szóló törvény végrehajtására kiadott *Népiskolai Utasítás*-t és a népiskolák működését szabályozó *Népiskolai Rendtartás*-t, valamint a *Népiskolai Számviteli Utasítás* fontosabb rendelkezéseit.

A könyv kezelését megkönnyíti s értékét teljessé teszi a harmadik részben közölt *Határidő Napló*, valamint a népiskola vegyes ügyeivel foglalkozó *Függelék*, melynek betűrendes tárgymutatója szintén a könyv nagyobb használhatóságát bizonyítja.

Takács Gyula munkája méltán megérdemli, hogy a népiskolák vezetői, a törzskönyvvezetők, s általában a népoktatással foglalkozók felfigyeljenek rá, mert egyike azoknak a gyakorlati kézikönyveknek, melyek sok gondtól, talán erkölcsi és anyagi veszteségtől óvják meg használójukat, biztosabbá teszik az iskola vezetését s teljes áttekintést nyújtanak az igazgató szerető munkakörén.

A könyv világos, áttekinthető szedése és nyomása Nagy Károly Grafikai Műintézetének munkáját dicséri.

Vágó Elemér.

Baksy Andor: *Állampolgári kötelességek és jogok VII. o. (az A és anyaga).* A Néptanítók Pedagógiai Kiskönyvtára „Arany kapu” vezérkönyvsorozat 5. könyve. Sárospatak, 1942. 58 oldal.

Az állampolgári kötelességek és jogok VIII. o. vezérkönyve azért jelent meg előbb, mert az az osztatlan és részben osztott népiskola 1942—43. tanévi anyagát tartalmazta. A VII. o. anyagát tartalmazó vezérkönyv az 1943—44. tanévben lesz használatos. E két könyv, ha más osztályok anyagát öleli fel is, szorosan összetartozik.

A könyvben előszót a szerző ír. Idézi a tantárgy Tanterv és Útmutatók szerinti célját, melynek ott kell állnia előttünk minden alkalommal, mikor tanításra készülünk és tanítunk, hogy figyelmeztessen bennünket Baksy Andor szavaira: „e tantárgy tanításánál nem elsőrendű cél a tudás, de annál hangsúlyozottabban cél a nevelés, az öntudatos honpolgári típus kialakítása!

A munka szolgálatában állnak a részletesen kidolgozott tanítási tervezetek; az anyaggyűtés, a csoportosítás és az elrendezés.

Az órák anyagának feldolgozási módján végigvonul az író akarata: az egyéni jellemfejlesztés, a törvénytisztelő állampolgár nevelése. Minden tervezet lélekformáló erejével viszi közelebb a gyermeket a célhoz. Ezt a munkát kívánja megkönnyíteni a szerző a központi gondolattal, melynek tömör megfogalmazását a tervezetek előtt megtalálhatjuk.

Az alapos pedagógiai tudással és nagy gyakorlattal megírt tervezetek az életből vesznek példaanyagot és úgy rendezik azt el, hogy abból okulva, meggyőződéssel teljesíthessük állampolgári kötelességünket és tudatosan gyakorolhassuk törvényben gyökerező jogainkat. Nagy érték a táblái vázlat, mely az óra anyagának lényegét tartalmazza. Ennek alapján értelmezzük, foglaljuk össze, mélyítjük el és rögzítjük meg az anyagot.

Az anyag feldolgozásának sorrendje egyúttal tanmenetet is ad. Természetes, hogy a nyújtott tanmenet, mint ahogyan a tervezetek is, a helyi adottságoknak és a tanító egyéniségének megfelelően módosul.

A szebb magyar jövő ma minden emberét hívja a maradéktalan kötelességteljesítésre és elvárja, hogy jogainkat következetességgel használjuk, mert csak így válhatunk az ország hasznos polgáraivá. Ezért tulajdoníttunk ma oly nagy fontosságot a polgári kötelességek és jogok tanításának, melynek gyakorlati kiviteléhez jó irányítást ad Baksy Andor e vezérkönyvében.

Nemes János.

H I R E K.

Kinevezés. — A közokt. miniszter *Dobry Lajos, Lukács Lászlóné Krasznai Ilona, Varga Dezső, Varju Sándor* és dr. *Pfeifer Vilmos* áll. tanítóképző-intézeti helyettes tanárokat az áll. tanítóképző-intézeti tanárok létszámába áll. tanítóképző-intézeti rendes tanárokká nevezte ki. (93.908/1943. VI.—3. IX/27.) — A közokt. miniszter *Véghvári István* okl. tanítóképző-int. tanár, szegedi lakost a kir. kat. tanítóképző-intézeti helyettes tanárok létszámába, az esztergomi érseki kat. tanítóképző-intézethez tanítóképző-int. helyettes tanárrá kinevezte. (93.413/1943. VI.—3.) — A közokt. miniszter dr. *Homér Janka* kolozsvári egyetemi tanásegédet, *Varga Rózsa* és *Dobi Judit* okl. tanítóképző-intézeti tanárokat az áll. tanítóképző-intézeti h. tanárok létszámába áll. tanítóképző-intézeti helyettes tanárokká kinevezte (94.005/1943. VIII.—3. üo. sz.).

Megbízás. — A földművelésügyi miniszter *Lukszics János* gazd. tanárt az esztergomi érseki kat. tanítóképző-intézetben a gazdaságtani órák előadásával megbízta.

Áthelyezés. — A közokt. miniszter dr. *Padányi Viktor* okl. tanítóképző-int. tanárt a szegedi áll. polg. iskolától a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző-intézethez, *Bánhidi Ödön* zenetanárt a pápai áll. tanítóképző-intézetből a kiskunfélegyházi intézetbe helyezte át.

Nyugdíjazás. — A közokt. miniszter *Csukás Zoltán* c. igazgatót és *Undi Mária* tanárt, mindketten a bpesti VII. ker. áll. tanítóképző-intézetben teljesítettek szolgálatot, saját kérésükre szept. 1-i hatállyal nyugalmomba helyezte. Nyugdíjaztatásukkal olyan kartársak váltak ki a tényleges szolgálatból, akik szakjukban vezető szerepet töltöttek be. Irodalmi és gyakorlati tevékenységükkel országosan ismertek voltak s tárgyaik didaktikai törekvéseiben irányt jelöltek. Az a legőszintébb kívánságunk kísérni őket, hogy az érdemes szolgálat után még sok éven keresztül egészségben élvezhessék a nagyon megérdemelt nyugalmat! Hasonlóan saját kérésére szept. 1-i hatállyal nyugdíjazta a közokt. miniszter *Macskásy Zoltán* székelykeresztúri áll. tanítóképző-intézeti tanárt. Az ő személyében is a magyar tanítóképzés érdemes munkása vonúl nyugalmomba, aki 41 szolgálati év után ugyancsak rászolgált a nyugalomra.

Jogmegadás. — A közokt. miniszter a szászrégeni evang. német liceum I—III. osztályai számára, a komáromi ref. liceum I. osztálya számára az államérvényes bizonyítvány kiállításának jogát az 1942/43. tanévre megadta.

Nevelői alkalmazás. — A pestvidéki tankerület kir. főigazgatója *Krisznanóczy István* okl. tanító nevelői minőségben a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző-intézetnél alkalmazta.

Személyi hírek, előadások. — A rádió okt. 19-én *Benéz a havas* címen *Reményik Sándor* Kolozsvárról írt verseit adta elő. A verseket *Bognár Gyula* jászberényi áll. tanítóképző-int. tanár állította össze. — Dr. *Bálint Sándor* egyetemi m. tanár, a szegedi rk. tanítóképző-int. tanára okt. 21-én *Népünk októberi védszentjei* címen adott elő a rádióban. — Prahács Margit a *Magyar Szemle* szept. számában az új magyar zeneszerzőkről és zeneművekről cikket írt. Cikkében dr. *Gárdonyi Zoltánt*, a német tanítási nyelvű áll. tanítóképző-intézet zenetanárát mint a fiatal zeneszerzőnemenzedék értékes egyéniségét említi. Megállapítja róla, hogy nagyműveltségű muzsikussal, kinek kompozíciói formai és technikai szempontból választékos ízlést és szilárd alapokon nyugvó művészi hitvallást áruznak el. — Dr. *Tóth B. Zoltán* a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetem Lélektani Szemináriumában október 15-én *Beszédmod és személyiség* (A beszédkarakterológia alapvonalai) c. előadást tartott. Előadása során azokról a vizsgálatairól számolt be, amelyeket a bécsi egyetemen magyar kísérleti személyek bevonásával végzett.

Irodalmi szemle. — Váradi József: *Magyarságismeret és nemzetnevelés*. (Magyar Paedagogia, 52. évf. 1—2. sz.) — Juhász Béla: *Tanítóhiány*. (Magyar Szemle, 45. kötet, 4. sz.) — Bertalan Ferenc: *Megjárt a círmos*. Fogalmazás a II. osztályban. (Néptanítók Lapja, 76. évf. 19. sz.) — Dr. Egey Antal: *Hodossy Béla tanári és igazgatói működése*. (Zeneközlöny, 17. évf. 9—10. sz.) — Bognár Gyula: *Hogyan válaszol a magyar ember csipésre szúrással?* Anekdótáink alapján. (Magyar Lélek, V. évf. 10. sz.) — Drozdý Gyula: *A beszéd, az olvasás és írás lélektani menete*. (Néptanítók Lapja, 76. évf. 20. sz.) — Dr. Jankovits Miklós: *Milyen körülmények között lakik Budapest népiskoláinak növendékserege?* (u. o.)

A tanárok októberi foglalkoztatása. — A november 3-ig tartó tanítási szünet alatt a közokt. miniszter a tanárok foglalkoztatását rendelte el. A bpesti tankerületben v. *Fraknóy* József kir. főigazgató által a tanítóképző-intézeti (liceumi) tanárok számára megállapított munkaterv szerint a tanárok foglalkoztatása az alábbi előadások keretében történt. Okt. 8-án a XII. ker. áll. tanítóképzőben vitéz *Fraknóy* József tanker. kir. főigazgató bevezető előadása után dr. *Padányi-Frank* Antal *A magyar öntudat fejlesztésének módjai iskolai nevelésünkben* címen tartott előadást. Okt. 12-én ugyancsak az áll. tanítóképzőben dr. *Csada* Imre *A tanítóképző-int. megnyitását magasabb szempontból, Tanay* Antal pedig *Önállásúra nevelés a tanításban* címen adott elő. Okt. 13-án a bpesti intézetek igazgatói és tanárai az Orsz. Iparművészeti Múzeum bútorgyűjteményét nézték meg. Ennek a kirándulásnak célja szempontok gyűjtése volt múzeumok látogatásához. A munkatervet alkotó további előadások voltak: okt. 15-én a II. ker. áll. tanítónőképzőben dr. *Jelitainé* dr. *Lajos* Mária: *Hogyan neveljük leányainkat cselekvő hazaszeretetre, Szontagh* Katalin: *A nemzeti öntudatra való nevelés*; okt. 19. a VII. ker. áll. övönőképzőben *Szomborné Szántó* Lenke: *Gondolatok Imre Sándor „Háborús élet, megújulás, nemzetnevelés” c. könyve alapján, Mácsay* Károly: *A nemzetnevelés rendszere Imre Sándor elgondolása alapján*; okt. 20-án *Mesterházy* Jenő tanulmányi felügyelő, szakelőadó vezetésével tanulmányi kirándulás a földalatti múzeumba és a Tabán régi helyére; okt. 22-én az áll. tanítóképzőben *Kishonti* Barna: *Magyar zenei anyanyelvünk*, dr. *Gárdonyi* Zoltán: *A összehangzottan tanításának módszere*; okt. 25-én *Vargháné Erdélyi* Olga: *A nő lélek alkata és fejlődése*; *Farkasdy* Zoltán: *A rajztanítás jelentősége a tanításban* (VII. ker. áll. tanítónőképzőben); okt. 27-én *Szentesyné Doby* Ida: *Képzőint. jelöltjeink kiképzése az ifjúsági Vöröskeresztes csoportok gumókörrelenes tanfolyamainak vezetésére, Mihalik* József: *A világnyelv a nemzetvédelem szolgálatában* (u. o.).

Katonai szolgálat. A székelykeresztúri áll. tanítóképző-intézet tanártestülete köréből *Kalmár* Márton karp. újonc a 3/II. zlj-hoz Tatára, dr. *Nagy* Sándor karp. újonc az 1. hegyi vonatosztályhoz Máramaroszigetre, *Kovács* Ferenc gyakorló népiskolai tanító, tart. hadnagy 28 napos átképzésre a székely határőr-pk-i tanf. törzs szd.-hoz Szovátára bevonult.

Tanulmányút Tordasra, a szövetkezeti mintafaluba. — A Magyar Szövetkezeti Liga meghívására okt. 6—8-ig tanítóképző-intézeti tanárok tanulmányúton vettek részt Tordason (Fejér m.), ahol a szövetkezeti mintafalu intézményeit tanulmányozták. A szövetkezeti tanfolyamon elhangzott értékes előadásokból, valamint közvetlen gyakorlati megfigyeléseik alapján megismerték a szövetkezeti életet és a szövetkezeti gondolat célkitűzéseit. A szövetkezeti tanfolyam előadói voltak: dr. vitéz *Gábel* Jenő cégvezető, *Cseh* Ferenc körzetvezető, *Csapó* István, *Szokoly* Lajos főtisztviselők, vitéz *Szegi* Jenő körzetvezető, dr. *Szabó* Miklós egyetemi m. tanár, dr. *Leisen* Erzsébet főtítkárnő, dr. *Bende* István tanácsos, a nemzetvédelmi minisztérium gazdasági szolgálatának a vezetője, *Meszkó* Zoltán országgyűlési képviselő, a Magyar Szövetkezeti Liga elnöke. Vendégként megjelentek: dr. *Huszka* János miniszteri tanácsos, dr. *Erőss* Arisztid és *Jurassa* Medárd miniszteri titkárok. Résztvevők: dr. *Bányay* Sándor (Debrecen), *Bartal* Alajos (Esztergom), *Bodó* Sándor (Csáktornya), *Csikay* Pál (Nagykőrös), *Dégay* Zoltán (Sopron), *Förhécz* József (Győr), *Frigyes* Béla (Budapest), *Gajári* Mihály (Újvidék), *Kostyák* Imre (Kolozsvár), *Lauday* Sándor (Pápa), *Legeza* Pál (Jászberény), *Lóky* Károly (Nyíregyháza), dr. *Mezősi* Károly (Kiskunfélegyháza), *Nemeshanyi* Béla (Köszeg), *Novotny* József (Léva),

Ozdi Béla és Szabó Mihály (Eger), Takács Béla (Székelykeresztúr) és Zilahi Ferenc (Sárospatak).

Helyzetjavításra irányuló törekvések. — Az Orsz. Középiskolai Tanár-egyesület Debreceni Köre május 22-én megtartott ülésén az óradíjak fel-emelésének kérdésével is foglalkozott. Elhatározta, hogy felkéri az országos elnökséget, tegyen lépéseket a kötelező órákon felül adott órák eddigi 2 pengős óradíjának megfelelő felemelés érdekében.

Neveléstudományi előadások egyetemeinken az 1943—44. tanév első felében. (Zárójelben a heti óraszám.) 1. A budapesti tudományegyetem rk. hittudományi karán *Marczell Mihály*: Katechetika (2), *Kühár Flóris*: Pedagógia (2), a bölcsészeti karon *Kornis Gyula*: Az akarat lélektana (2), br. *Brandenstein Béla*: Lélektani olvasmányok, proszeminárium. H. Schiller Pál vezetésével (1), *Prohászka Lajos*: Esztétikai nevelés (2), A nevelés története a hellenisztikus korban (2), Pedagógiai szeminárium: Herbert (2), *Somogyi József*: Etikai problémák (1), *Noszlopi László*: A vallás-lélektan problémái (1), *Loczka Alajos*: A közoktatás szervezete (2), *Jánosi József*: A vallás lélektani alapjai (1), H. Schiller Pál: Lélektan: gondolkodás (2), Lélektani gyakorlatok haladóknak (1), Lélektani statisztika, kezdőknek (1); gr. *Révay József*: Etika és filozófia (1), *Mátrai László*: Az eszményalkotás lélektana, bevezetés a kultúrfilozófiába, III. r. (1); a tanárképzőben *Kempelen Attila*: Bevezetés az ifjúságtanulmányba I. r., Általános bevezető és a serdülés lélektana (2), *Staud János*: Gyakorlati pedagógiai kérdések (2), *Temesy Győző*: A cserkészlet ismertetése (1). — 2. A m ü e g y e t e m e n *Imre Sándor*: Neveléstan. I. (1), A neveléstudomány fő kérdései (2), Neveléstörténet (2), Nevelésügyi megbeszélések, gyakorlati szeminárium (2), Nevelésügyi szeminárium: a magyar nevelésügyi szakirodalom tanulmányozása (Tettamanti Bélával együtt, 2 óra), Időszerű nevelési kérdések: bevezetés a nevelői gondolkodásba (1), *Tettamanti Béla*: A magyar neveléstudomány a XIX. és XX. században (2), *Nagy Sándor* Kálman: A mai kereskedőtanonc és kereskedelmi középiskolák (2), *Vincze Frigyes*: Kereskedelmi középiskoláink tanítástervének kialakulása (2), *Horn József*: A közgazdaságtan tanítása (1), *Szakáll Zsigmond*: A földrajzi szemlélet jelentősége és módszere (1), *Oravecz Károly*: A számtan tanítása (1), *Szerbák Elek*: A testnevelés társadalmi kérdései és igazgatása (1), — 3. A debreceni egyetem ref. hittudományi karán *Makkai Sándor*: Neveléstan (2), *Karácsony Sándor*: Módszertan (3), Neveléstörténet: a magyar herbertianusok (2), A pedagógia enciklopédiája. proszeminárium (1), Pedagógiai proszeminárium a ruszin hallgatóknak (1). — 4. A kolozsvári egyetemen *Faragó Ferenc*: Iskolaegészségtan (1), *Bartók György*: Lélektan (4), *Várkonyi Hildebránd*: Neveléslélektan (3), Az ifjúkor lélektana (2), Neveléslélektani gyakorlatok (2), A középiskolai oktatás lélektani kérdései (2), *Gyulai Zoltán*: A kísérleti fizika középiskolai tanításának módszere (2), *Györffy István*: A növénytan tanításának methodikája (1). — 5. A pécsi egyetem (Sopronban székelő) ev. hittudományi karán *Jánossy Lajos*: Katechetikai gyakorlatok (1), *Budaker Oszkár*: Katechetikai szeminárium (1), br. *Podmaniczky Pál*: Típusok és közösségek valláslélektana (1), az orvosi karon *Zsindely Sándor*: Iskolaegészségtan (2), a jogi karon *Barankay Lajos*: Magyar nemzet-etika (2), a szociális tanfolyamon *Óriás Nándor*: Lélektan, társadalomlélektan (2), Etika, társadalometika (1), Lélektani, társadalomlélektani szeminárium és gyakorlat (1), *Gorka Sándor*: Fajegészségtan (1), *Weis István*: Faluvezetés, falupolitika (1), *Steller Mária*: Hivatástudat (A szociális munka mint hivatás, 1 óra). — 6. A Szege di egyetemen *Mester János*: Középkori nevelés (2), Műve-

lődésügy (2). Nemzetnevelés (1), Szemináriumi gyakorlatok (1), Visy József: Az ókori nevelés eszméi (2), Bognár Cecil: Lélektani vizsgálatok (2), Lélektan: érzelem és törekvés (2), Szemináriumi gyakorlatok (2).

Neveléstudományi és rokontárgyú pályatételek egyetemeinken az 1943–44. tanévben. 1. A *budapesti* egyetemen: Az őskeresztény katechézis az Apostolok cselekedetei szerint. — 2. A *debreceni* egyetemen: A kép szerepe a vallásitanításban. — Miért érthetők a dolgok? — A debreceni középiskolai internátusok hatása a magyar művelődésre. — A francia nyelv és irodalom tanítása Debrecen és a Tiszántúl iskoláiban. — 3. A *kolozsvári* egyetemen: Böhm Károly lélektani rendszerének alapfogalatai. — Apácai Cseri János nevelésügyi törekvései. — 4. a *pécsi* egyetemen: A háború hatása a nemzeti öntudatra. — 5. A *szegedi* egyetemen: Szeged mint iskola-város a XX. században. — A szellemi munka lélektana.

Halálozás. — Kiss Á. József, a bajai áll. tanítóképző-intézet nyugalmazott tanára, aki teljes szolgálata után 1934-ben vonult nyugalomba, szept. hó 19-én elhunyt. 34 éven keresztül tanított a bajai áll. tanítóképző-intézetben. Kitűnő tanár és rendkívül szeretetreméltó ember volt. Emlékét a tanítványok sokasága hálás szívvel fogja őrizni! — *Nemesszeghy* István, az esztergomi érseki rk. tanítóképző-intézet nyugalmazott tanára szept. 18-án meghalt. 27 éven keresztül volt az intézet zenetanára s hosszú ideig a vizivárosi plébániatemplomban a karnagyi teendőket is ellátta. Példás tanári munkásságával, nemes egyéniségével soha el nem múló emléket hagyott kartársai és tanítványai szívében!

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek: az 1937. év II., az 1938. és az 1939. év I. és II., az 1940. év I. felére Gaál Géza; az 1939. év II. felére Szabó Béla; az 1940. és 1941. év I. és II., az 1942. év I. felére Undi Mária; az 1941. év II. felére Katona Margit és Nagy Vilmos; az 1941. év I. és II. felére a nagyváradai áll. tanítónőképző-intézet és dr. Árkossy Sándor; az 1941. és 1942. év I. és II. felére Kiss József; az 1941., 1942. és 1943. év I. és II. felére Málnásy Dezső és Bernátzy László; az 1942. év I. felére Katona Margit és Nagy Vilmos; az 1942. év I. és II. felére a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár. dr. Juhász Béla, Barcsai József, Skersil Mária. Korcsmáros M. Alfonza és dr. Csoknyay József; az 1942. és 1943. év I. és II. felére Koncz Lajos; az 1942. év II., az 1943. év I. és II., az 1944. év I. felére Pfalz György; az 1943. év I. és II. felére dr. Simor Ferenc, Huszka László, dr. Göcsei Imre, Szűcs Vilmos, dr. Biczók, dr. Ujhelyi Mihály, dr. Szakál János, Szombathy Miklós, a székesfehérvári tanker. kir. főigazgatóság, Gyönyör Tekla, dr. Padányi Viktor, Venczel László, dr. Tompa Margit, dr. Domokos Pál Péter, dr. Zombor Zoltán, Pöcze Karolin, Blénessy János, Bognár Gyula, Tóth Gyula, Timár Mihály, Legeza Pál, Bács-Bodrog vármegye Általános Tanítóegyesületének Délvidéki Járasköre és Barkáts Mária; az 1943. év II. felére a kecskeméti Faragó Béla Országos Árvaház, Szij László, Szabó Károly, Bartal Alajos, dr. Biborka Ferenc, Fütty Imre, Geyer Béla, Karácsonyi Jenő, Kocsis Lajos, Patyi Károly, Rosta József, Sántha Kamill, Szkalka Lajos és Kisházi Mihály; az 1943. év I. és II., az 1944. év I. felére Zrínyi Aladár; az 1944. és 1945. év I. és II. felére dr. Gerencsér Istvánné; az 1943. és 1944. év I. és II. felére Berényi Irén. Végül tagdíjtörlesztés címén Ferencz Géza 24.— Ft-t fizetett. Bp., 1943. X. 15. *Frigyes* Béla, pénztáros.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

22127 Sárkány-nyomda r.-t. Budapest, VI., Horn Ede-u. 9. Tel.: 122-190. 326-066
Igazgatók: Wessely Antal és Wessely József.